



Hetedik évi folyam.

Pest, aprilis 1-én 1860.

III. Napoleon, a francziák császára.

Midőn korunk e legnevezetesebb férfjának sikerült arczképét mutatjuk ma be olvasóinknak, egyuttal életrajzának a szokottnál kissé terjedelmesebb közlése által egy régi tartozásunkat, ígértünk rójuk le. Összeállítjuk egymás mellé a sok viszontagságon keresztülment, esemény- és tettdus élet egyes tényeit, a nélkül hogy azok magyarázatába ereszkednénk, s a nélkül hogy azok felett ítéletet akarunk mondani, a mi a dolgok jelen állásánál fogva teljes lehetetlenség is volna. Itélni fog az igazságos história, a kérelhetlen jövő, — most hadd beszéljenek, magyarázzanak maguk a tények!

A francziák császára született Párisban, april 20-án 1808-ban. Atyja Lajos, Holland király, anyja Beauharnais Hortenzia, I. Napoleon császár első nejének korábbi házasságából származott leánya volt. Mint gyermek, Károly Lajos Napoleon nevet viselt. — Két idősb testvére Hollandban született.

I. Napoleon azon időben Josephine császárnétól örökösét nem remélve örömmel üdvözlötte a kis Károly Lajos bölcsőjét. A gyermek idősb testvérei Lajos Károly, és Napoleon Lajos nem dicsekedhetének a császár kegyével. — A harmadik fiúnak egyébiránt más érdeme nem volt, mint hogy Párisban, a palotában született. Azért is ez alkalommal fényes ünne-



III; NAPOLEON, a francziák császára.

pélyek tartattak a Tuileriákban; az ujon azülött bejegyeztetett a francia császári család tagjai közé, a nagy öröm és vigalom között azonban egészen megfélekedtek arról, hogy a gyermeket tán meg is kellene keresztelni, hogy a felvett nevet keresztényi módon joggal viselhesse.

Három évvel később a császár Malmaisonban találkozván a hollandi királynéval, ez igen levertnek látszott anyja miatt, a ki ez időben a császárné czim megtartása mellett, férjétől elvált s tünie kellett Mária Luiza új császárné fényét és dicsőségét. Ekkor Napoleon császár így szóla Hortenzia mostoha leányához: „mért busulsz? tudod, hogy én kardommal országokat hódítok meg; légy nyugottan s én mind a három fiadnak trónt szerzendek.“

Később hozzá tév: „Lajos, az én kis unokám, idestova három éves lesz; talán ideje volna őt megkeresztelni? Ertesíted Fesch bibornokot, hogy mához egy hétre Fontainebleau-ban történjék meg e szertartás. Én és anyád, a (volt) császárné tartjuk a kis fiut keresztvizre.“

1814-ben, Napoleon első megbuktával, Hortenzia királynő Párisban maradt és visszavonultságban élt gyermekei társaságában, azalatt hogy a Tuileriákban XVIII. Lajos, Franciaország, új király uralkodott.

1815-ben, Napoleon második és végső megbukása után, a visszatérő Bourbonok nem akarék megengedni, hogy Hortenzia királyné ismét Párisban maradhasson; azért is e hölgy felvéve Leu-i hercegné címét

a *Sceics* területéhez tartozó Thurgau kantonba ment lakni, s megvásárolván az *Arenenbergi* kastélyt, egészen Lajos fiának nevelésére szentelte magát. Legidőse fia már ezelőtt meghalt, második fiát pedig atyja vivé magával Olaszországba.

A hercegnő gyermekének nevelését *Lebas Filep* gondjaira bízta, s e mogorva vén vitéz, tanítványát leginkább az időközben Sz. Ilona szigetén elhunyt császár politikai had- és államtani elvei szerint oktatta. Az anya nem volt megelégedve a nevelés sikerével; annál inkább el valának ragadtatva a császárság hívei, a kik az ifjában helyezék minden reményüket. Ezek számüzve levén Franciaországból, mint bucsujáratra jöttek Arenenbergbe, segíték a nevelőt az oktatásban, úgy hogy az ifju csakhamar a legszebben ülte meg a lovat az egész vidéken, s ezenkívül a vívásban és a tüzérségi tudományokban is jelentékeny előmenetelt tett.

Tizenhét éves korában azt mondták róla, hogy *Franconi*, a párisi czirkus első műlóvara, nem tud nála szebben bálni a paripával. A könnyűség, amint az ifju a különböző nyelveket megtanulta, mindenkit bámulatra indított. Németül, francziául, angolul, és olaszul tökéletesen irt és beszélt. Ellenségei maig is azt mondják róla, hogy németül még tisztábban beszél, mint francziául. Hugó Viktor szerint a francziák császára, a Napoleon nevet is inkább Nabeleonnak mondja ki.

Ifju korában ismerősei így jellemezték: valóságos német phlegmával bír, találékony, mint a franczia; a színlésben ügyes, mint az olasz s hallgatósságát bármely angol miniszter megirigyelhetné.

Betöltvén éveinek tizenhetedikét, katonai szolgálatot vállalt a *Badeni* herceg hadseregében. Sokan vannak, a kik emlékeznek az ifju hadnagyra, a ki Kostnitzben volt állomáson. Itt többnyire sveiczi tiszték tanítják be a legénységet a fegyver-gyakorlatokra, s Bonaparte Lajos, amint nevezé magát, csakhamar a legelső lövész lett az egész helyőrségben.

Az 1830-ki év forradalmi nagy hatással voltak az ifjura, s a 23 éves herceg azt hitte, maholnap elérkezik az ő ideje is. A Bonaparte család visza szándékozott térni Franciaországba, Lajos herceg szívesen vállalt volna szolgálatot a hadseregben, azonban a juliusi kormány nem bízott a számüzött császári ház „önzéstelen hazaszeretetében“ s a kamarák az 1815-ben hozott számüzési törvényt újra megerősíték.

Igy megcsalatkozva reményében, az olasz *Carbonari* forradalom híveihöz csatlakozott. Tudva van, hogy a herceg, mint felkelő olasz tiszt, több ízben bebizonyította katonai bátorságát. A többi között egyszer csak kevesed magával intézett rohamot *Civita Castellana* ellen, az Egyházi államokban. Márma hatalmába keríté a várost, amint főlebbvalójától parancs érkezett az ellenségek kedése megszüntetésére.

Arenenbergben a hercegnő előtt eltitkolák, mily kalandokba vegyülnek fiai. Azonban a franczia lapok tudósításaiból megértvén az igazságot, azonnal Olaszországba sietett. Itt, időse fiát, *Forli* városában már halva találá, Lajost titokban Ancona falai közé vivé. Epen azon időben, a midőn a legyőzött Carbonari forradalom számos részesei agyonlővettek, ugyanazon palotában, a hol *Neuperg* gróf ausztriai tábornok szállásolt, az elkésredett anya ezen most már egyetlen gyermekét magánál tartá rejtekben. És midőn a hercegnő barátai tanácsláak az ifjunak eltávolítását, a bátorszivű hölgy csak azt felelé: „itt kell maradnia; ily közel hozzám senki sem fogja őt keresni.“

A rejtőzés körülbelöl egy hétig tartott. Ekkor utnak indulának. De merre? A győzők befolyása nagy volt még Sveiczban is, s a köztársaság hatóságai elzárák az utat a menekvő Carbonarik elől. Piemont azon időben Ausztria irányában haladatosságra volt kötelezve. Nem maradt egyéb hátra, mint álnév alatt franczia földre menekülni.

Epen máj. 5-ke volt (I. Napoleon halálának évfordulati napja) a midőn a bujdoklók Párisba érkeztek. A hercegnő azonnal levélben tudósítá Lajos Filep királyt jelenlétéről, s lőn arra a palotában s a kormány benső köreiben izgalom, és nagy megütközés. Nevelé a bajt, hogy a számüzött család tagjai epen a Vendôme téren kaptak szállást, a hol I. Napoleon szobrát a juliusi kormány újra felállíttatá, s a nép az oszlop talapzatát koszorúkkal ékesíté.

Ily körülmények között a hercegnő nem számíthatott elnézésre. Utlevelet kapott, mellé kemény parancsot, hogy Páris és Franciaországot elhagyva, a csatornán át Angliába utazzék.

Máj. 7-én 1831-ben a menekvők szerencsésen Londonba érkezhettek. Itt az anya ápolta időközben elgyengült és elbetegesedett fiát. Négy hó lefolyása után, Németországon át, visszamentek Sveiczba, a kies vidékü arenenbergi kastélyba.

Ide érkezvén, a kastélyban már lengyel küldöttek várakozának rájuk. A varsói forradalom az ifju herceget a lengyel csapatok főparancsnokságával kínálá meg. De alig fogadá el az ajánlatot, jött a tudósítás, hogy Varsó elesett, s az oroszok ismét urai lettek a tartományoknak.

Lajos herceg ekkor már egész Európában ismeretes egyéniség volt. A történet úgy hozta magával, hogy I. Napoleonnak, Maria Luiza császárnétól maradt fia, a *Reichstadti* herceg is nem sokára meghalt, a *Bonaparte*-ház reménybeli öröksége egyenesen ő rá szállott. E naptól kezdve elnevezé magát Bonaparte Lajos Napoleonnak.

Ezerint 1836-ban Lajos Napoleont már mint „trónkövetelőt“ ismerék Európában. Hogy bemutassa a világnak, mennyire ment elő a hadi-tanulmányokban, a tüzérségről kézi-könyvet adott ki, mely a szakértők előtt többszörös elismerésben részesült.

Majd átlépett a tettek mezejére. A mondott évben ugyanis néhányad magával Sveiczból kiindulván, a Rajna-folyamon leutazott egész Strassbur-

gig. Október 30-án partra szállott, s embereivel az utcákra rohanva, ki akará magát kiáltatni a „francziák császáranak“. És valóban a meglepetett tömeg között lehete is hallani egyes „éljen a császár!“ kiáltásokat. *Vaudrey* ezredes, a herceg utazó-társa, a legközelebbi katonai laktanyába sietett, hol aranyat szórva a 4-ik tüzér-ezred legényei közé, ezeket egy pillanatra eltántorítá. Azonban a vállalat komoly részvétet nem gerjeszthetett. Egy nagy-szakálu dobos-káplár még azon tréfát is elköveté, hogy színtelt lelkesedéssel megölelé a herceget, s aztán addig el sem bocsátá, míg több fegyveres erő érkezvén, a trónkövetelő fogságba jutott!

A zavar alig tartott tovább néhány negyedóránál. A foglyok a fellegvárba vitettek, onnan pedig Párisba kísértettek.

A midőn a herceg Páris falai közé ért, itt azon hír lépé meg, hogy Lajos Fülöp király megkegyelmezett neki, azon fölt tellel, hogy az „*Andromeda*“ fregáttal azonnal Amerikába, Braziliába, utazzék.

Nov. 21-én a herceg, mint *bűnbánó*, levelet irt a hajón, a francziák királyának, és iratában ily sorok fordulnak elő: „Mélyen vagyok megilletődve a király nemesszivűsége által. Bizonyára mindnyájan vétkesek vagyunk, a kik ellene fegyverre keltünk, de a legvétkesebb mégis én vagyok.“

A franczia kormány diplomatikai jegyzékeket küldött Braziliába, megakadályozni akarván a herceg visszatérését. Azonban későn. Lajos Napoleon csakhamar utat talált New-York felé; onnan áthajózott Angliába, s a következő évben ismét Sveiczban, az arenenbergi kastélyban találjuk őt.

1838-ban, hogy a franczia kormány figyelmét tévutra fordítsa, írta: „Egyedül lakom kastélyomban, a hol anyám meghalt, feltett szándékom, hogy nyugalomban éljek.“

Hogy ezt bebizonyíthassa, a thurgau kantonban megtelepedett és sveiczi polgárrá lőn. Itt a tüzérséghez szegődött, s mint kapitány, rendes szolgálatba lépett.

Azonban a franczia kormánynak hihetőleg alapos okai lehetnek arra, hogy Lajos Napoleon sveiczi polgárságának őszinteségében kételkedjék. Követelé tehát a helvét köztársaságtól, hogy ez „Bonaparte urat“ kiutasítsa. Azon időben Európában ezen kérdés volt a legnagyobb s legérdekesebb, s mely a hírlapok hasábjait megtölté. Sveicz becsületbeli ügyének tartá, hogy egy idegen hatalom követelésére polgárainak valamelyikét ki ne üzze. A lyoni hadparancsnok, a franczia kívánatnak nyomatékokat adandó, csapataival előnyomult. Minden arra mutatott, hogy Sveicz hősileg készül magát védeni az óriásilag tulnyomó erő ellen, a midőn a herceg könnyedén fordított a dolgon; lemondott polgársági jogairól, s elutazott Angliába.

Itt egész új életmódot kezdett; a *Soho-téren* palotát bérelt ki, nyílt vendégszerető házat tartott, s úgy élt, mint valami fiatal tékozló, a ki épen most jutott örökségéhez. Lovagias viselete, és sorsának érdekessége által barátokat szerze magának az angol lordok között; de voltak ellenségei is minél számosabban. Ellenben a királyi udvarhoz sohasem kaphatott meghívást.

Emellett szokott tanulmányait sem hanyagolá el. 1839-ben adá ki „*Idés Napoleoniennes*“ (Napoleoni eszmék) című munkáját, melyre mai napig is sokszor történik hivatkozás.

E könyvben foglalt szabadelvű nézetek által akará most a francziák kedvező hangulatát megnyerni, mert ismét nagy dolgokat forrala agyában.

Az időpont sem látszott egészen alkalmatlannak újabb merész-vállalatokra. *Thiers* miniszteriuma kinyeré Angliától, hogy I. Napoleon hamvai Sz.-Ilonaj szigetéről Párisba visszahozattassanak; a császársági kor dicső napjai ismét feléledni kezdenek a franczia nép között.

A mondott év június 17-én bizonyos *Mesonan* nevű lovag kopogtatott be *Magnan* tábornokhoz, s egy levelet mutatva Lajos Napoleontól, melyben 100,000 frankkal kínálá meg a tábornokot, ha ez a herceget törekvéseiben gyámolitaná; egyszersmind 300,000 frank volt a tábornok számára biztosítva azon esetre, ha a terv nem sikerülvén, menekülnie kellene Franciaországból.

A tábornok az ajánlatot visszautasítá, s a vállalatot gyermekes és neveltséges játéknak nevezé. (E pillanatban *Magnan* tábornagi rangot visel.)

Londonban a meglehetősen eladósodott herceg barátai és ügyvivői pénzszerzésben furadoztak; s valóban találak egy pár bankarra, a kik a jó szerencse fejében, pogány kamat mellett, pénztárukat megnyiták. A herceg eladá, a mire szüksége nem volt, sőt egy rajongó angol nő is örömet vált meg ékszerreitől a várt kaland érdekében.

Minden elrendezve levén, a herceg ügynökei vörös szalagot tüztek kalapjukra, s London utcáin toborzani kezdenek. Felfogadnak mintegy 30 egyént, de ez nem volt elég. A toborzás újra megindult, s rövid időn a vállalkozók csapata 60 embernyi erőre növekedett. — Megjegyzendő, hogy a toborzás azon szín alatt történt, hogy e „vig társaság csak kejutásra készül Hollandiába“; azonban boldog boldogtalan tudta, miről van a szó tulajdonképen. — Midőn a csapat rendezve volt, mindnyájan haladék nélkül az „*Edinburg*“ nevű bérelt hajóra szállottak, hol legénység a 42-ik franczia tüzérezred egyenruhájába öltöztetett.

E hajó az 1840-ik év aug. 6-kán a boulognei kikötőbe ért. Bonaparte Lajos Napoleon volt az első, a ki partra lépett, kezében a háromszínű zászlóval, utána egy betanított sas repkedett. Udvari szolgálai némely párthívei kardjaikat villogtatva, el kezdék kiáltani: „Éljen a császár!“ Hasonlót tőnek a tüzereknek öltözött angol munkások is. — A boulognei nép kíváncsian tódult a helyszínére, a herceg segédei marokkal szórták az aranyat a nép közé, volt láрма, zaj, kapkodás, de utoljára is semmi határozott rokonszenv sem mutatkozott. A műveltebb osztály hidegen maradt, a fölkelésre netán hajlandó elégedetleneknél hiányzott a bátorság; a katonaság pedig harcra készen rohant ellenállásra a vakmerők ellen.

A vállalat ismét meghiúsult, s most már csak menekvésről lehetett szó. A herceg kísérei, hogy visszavonulásukat fedezzék, kilövék pisztolyaikat. Lajos Napoleon visszafutamodott a kikötőbe, azonban üldözői utána rohantak, s midőn a csónakba akart ugrani, a tengerbe esett; szerencsére bizonyos *Lallet* nevű matróz megmenté őt a hullámok közül, s oly rögtön partra hozta, hogy a herceg tárczájában levő 500,000 franknyi bankjegy sem ázott meg annyira, hogy megsemmisült volna.

Igy történt, hogy ez alkalommal az egész vakmerő csapat elfogatott. A kormány Párisba hozatá a foglyokat, s ügyöket a pair-kamara ítélő-zéke elé terjeszté, mely azon időben, Franciaországban, a felségsértési perekben kizárólag bíraskodott.

E perben Lajos Napoleon tagadá a pair-kamara illetőségét. Erősíté, hogy ő nem lázadó, nem felségsértő, hanem egyenesen trónkövetelő, a ki haddal jött megtámadni azon kormányt, mely a Napoleon-ház trónjogát lábba tapodja.

A pair-kamara azonban a trónkövetelőt, Bonaparte Lajos név alatt, a lázadás vétké miatt, élethossziglan tartandó fogságra ítélé. A kormány *Ham* várát jelölé ki, a hol a bűnös a rá kimért ítéletet szenvedje.

E bukás eleinte elbátortalanítá az eddig kétségbeesni nem tudó ifjat. Átlátta, hogy ha ez uton halad, még azon kevés rokonszenvet is, melyet netán a francia népben ébreszteni képes volt, végkép elveszti, azért előbbi politikájához folyamodott, folytatta tanulmányait, hogy legalább mint író nyerhesse vissza azt, a mit mint fölkelő elvesztett. Fogsága idején írta a „*Reveries politiques*“ (Politikai ábrándok) című szabadelvű könyvét, s valóban elveinek értelmes fejtegetése által sok barátját, a ki eddig elkedvetlenedett iránta, ismét kibékítheté. További irataiban mindinkább a demokracia mellett küzdött. Könyvet adott ki „A szegénység eltörléséről“. Sőt még az akkorában az anyagi téren oly sok vitát okozó „cukor-kérdésben“ is hatalát magát. Negyedik művében „Történelmi töredékek“, mint mondani szokták, a vörös siphát is fölfevé; ekkor írta, hogy ő inkább polgár, mint Bonaparte, azonban a júliusi kormány éppen nem mutatott hajlamot arra, hogy kegyelmezés útján a foglyot szabadon bocsássa.

1846-ban irták a lapok, hogy a herceg atyja (a hollandi volt király) Flórenczben haldoklik. A fogoly a francia miniszteriumtól engedelmet kért, atyja látogatására. Siker nélkül. Második levelét Lajos Fülöp királyhoz intézte, de lépései foganat nélkül maradtak.

Erre elhatározá, hogy szokási kísérletet tesz. Komornyikja, Welin Károly, napszámos-öltözéket szerzett, s május 26-án (1846.) a fogoly betegnek színlelvén magát, felvette szobájában a becsempészett öltözéket, a kék zubbonyt, kőmives kötőt és fasarukat (minthogy éppen akkor a fogház épületében meszeltek s javítottak). Így átöltözve, a vállára vett egy deszkát, melyen könyveit szokta tartani, s kilépett szobájából. Egyszersmind nem mulasztá el magát a lehetőségig ismeretlenné tenni; levégia bajuszát, szemöldéit feketére festé, az arczát kipirosítá.

Alig ért az első lépcsőhöz, azonnal az őrral találkozott. Ez az első pillanatban megütődött, s gyanusan nézett a szemközti jövőre, majd oly mozdulatot tőn, mintha a menekvő elől az utat el akarná zárni. A herceg azonban nem veszté el lélekjelenlétét, színle, mintha észre sem venné az őr mozdulátát, s hidegvérűleg tovább haladt.

A főlépcsőről a laktanyai vendéglőbe (cantine) jutott. Itt egy hadnagy járt fel s alá, azonban éppen levélolvasásban lévén elmerülve, oda sem tekintett az olyan emberre, a ki deszkával a hátán jelent meg előtte. Az ivószobából ajtó szolgált az utczára; az őr előzékenyen nyitá meg az ajtót munkás embertársa előtt, a ki terhet vitt a vállán... s a fogoly szabad volt!

A herceg orvosa, doktor *Conneau*, ezalatt ügyesen viselé magát odabenn, mert, a midőn az erősség parancsnoka szokott reggeli látogatásra (visitation) a herceg szobájába akart lépni, azt mondá: a fogoly beteg s nagy szüksége van nyugalomra és kiméletre.

A szokás csak az esteli látogatás alkalmával vétetett észre, a midőn a fogoly már hajón volt, melyen az angol partok felé vitorlázott.

A herceg ismét Londonban üté fel főhadi-szállását; fiatal emberhez illő vig életet élt, s a hírlapok három hónapig beszéltek e kalandos szokás szerencsés eredményeiről.

Ezen események után két esztendő sem telék el, s az 1848 dik évi február 24-én kitört Párisban a forradalom. Lajos Fülöp király mint száműzött hajózott át Angliába; Lajos Napoleon, csillagába bizva, Párisban termett.

Azonban az ideiglenes kormány a nem várt s nem ohajtott vendéget arra kéri, hogy ne sokasítaná jelenléte által az ugyis nehezen megoldható bonyodalmakat, hanem térne vissza békével oda, a honnan jött. A herceg engedett a kérelemnek, de mielőtt elutaznék, meglátogatá egykori jó barátját, *Fould Achill*, a híres párisi bankárt, a kinek jó orra lehetett arra nézve, mi történhetik a közel jövőben, mert egész készséggel kötött a herceggel több rendbeli kölcsön-szerződéseket.

Ápril hóban megkezdődtek a választások a máj. 4-re összehítt alkotmányhozó gyűlésre. A jelentékenyebb kerületek egyike Bonaparte Lajos polgárt követül választotta. Ez azonban a nyert megbízást határozottan visszautasítá. Ugy látszik, e lépést csak számításból cselekedte; mert ő mindig szereti, ha, a mire ugyis kedve van, mások által kényszerítették. Nem is csalódott, mert néhány nap mulva őt más kerületből kapott levelet, melyekben megválasztását hírlál adák.

Erre kinyilatkoztatja, hogy ily egyhangu meghívásnak ellen nem állhat, s a követi széket elfogadja. Mindemellét csak september közepén jött Londonból vissza Párisba, s azon hó 21-én elfoglalván helyét a gyűlésben,

látszólag meghatottan mondá: „Egész életem a francia köztársaság megerősítésére legyen szentelve.“

Az idő ezalatt öszre fordult, sok meddő vita után a köztársasági alkotmány készen lett, s az ország az „egy és oszthatatlan francia respublika“ elnökének választásához fogott. Tudjuk, kik voltak a jelöltek közül azok, a kiknek némi kilátásuk lehetett e fényes hivatalra. Azonban *Lamartine* képtelennek bizonyította be magát, *Cavaignac* elvesztette népszerűségét, *Bugeaud* tábornagy éppen ez időben mulék ki ez árnyék-világból.

Az ország meg volt oszolva; a városi polgárság s a gazdag birtokosok *Cavaignac*ra szavaztak, a gyár munkásai *Ledru Rollint* éltették, de a falusi nép összes tömege a Bonaparte név mellett egyesült, a Lajos Napoleont, a kit Strassburgban egykor kinevettek, Boulogneból pedig élethossziglan tartó fogságra *Ham* várába hurczoltak, 1848. dec. 10-én, öt és fél millió szavazattal a francia köztársaság elnöki székébe ünnepélyesen beültették! A Napoleon-ház egének láthatarán a hajnal derülni kezdett.

A történetirők mindenkép igyekeznek megmagyarázni, mint történhetett, hogy Franciaországban a bonapartismus, mely csekély maradványokon kívül végkép kiholtak látszott, egyszerre ily meglepő eredményt mutatathatott. Mondják, hogy a pártok közül mindenik saját érdekét vélte e választás által előmozdítani. A buzgó katolikusok megemlékezének, hogy I. Napoleon a kath. isteni tiszteletet helyreállította. A kik nem szerették a papi uralmat, figyelmeztetve lettek, hogy a nagy császár a római pápát egykor fogva hozatta Fontainebleaubá. A béke híveinek tetszett az erős kormány, a kik harc után szomjazának, azoknak a *marengói* mező, az *austerliczi nap* s a tábornagi rang s hercegi czimek keltek fel emlékkükben. Bármint legyen a dolog, az eredmény mindenesetre bebizonyítá, hogy Franciaországban a Napoleoni név varázsa, még mindig elég erős volt arra, hogy milliónyi párthíveket gyűjthessen egybe.

Az elnök ugyanazon év dec. 20-án letévé az esküt a köztársasági alkotmányra. Első tette volt, hogy *Oudinot* tábornokot hadsereggel Rómába küldé, leveré az ottani foradalmat, s a pápát visszahozá az örök városba.

Julius 22-én 1849-ben az elnök a *st. Quentin-i* vasutat ünnepélyesen megnyitván, ellátogatott *Ham* városába, hol egykor mint fogoly hat évet töltött. Ez alkalommal az egész világ bámulatára ily szigorú ítéletet monda saját magára: „Most, midőn Franciaország szavazata folytán e nemzet törvényes feje vagyok, nem lehet dicsekednem e várbán töltött fogsági napjaimmal, mert megérdemlém a büntetést, a midőn a törvényes kormány ellen lázadtam fel. Ha meggondoljuk, mennyi szerencsétlenséget okoz, még az igazolható fölkelés is, borzasztó felelősséget vesz magára az, a ki erőszakos változások létrehozásán törekszik. Nem szabad panaszkodnom, hogy hat évig bűnhödtem hibáimért, mert hazám törvényeit sértém meg. Poharamat emelem azon férfiak egészségére, a kik hazánk alkotmányát minden körülmények közt védelmezni fogják.“

1849-ben, dec. 20-án, a nemzeti gyűlést ismét megnyitván, mondá: „Azáltal akarom a francziák bizalmát megnyerni, hogy a köztársasági alkotmányt, melyre esküt teték, megtartandom.“

1850-ben, september 5-én, így szólott: „Miután az ország jólétnek örvend, a legvétkesebb volna az, a ki változásokon törné fejét.“

Ugyanazon évben, november 12-én, így irt a nemzeti gyűléshez: „Ha az alkotmány hibás, önök a hiányokat kipótolhatják; egyedül csak én vagyok az, a kinek e törvények korlátai közt kell maradnom, mert megesküvém fenntartásukra.“

E törvényszerűséget tanusító szavak azonban csak az 1851-ki év dec. 2-án végrehajtott *államcsinyt* előzék meg.

A dolog így történt. Dec. 1-én este tánczvigalom volt az *Elysée* téren levő palotában, mely az elnök hivatalos lakása volt. A tánczszünet között az elnök elhagyá a termet, s belépett az öreg *Moquardhos*, a ki a herceg magán titoknoka volt, s még mai napig is az. A titoknok éppen ezen órára volt készen a különféle proklamatiókkal és rendeletekkel, melyek másnap a „*Moniteurben*“ meg fognának jelenni, s az elnök késedelem s habozás nélkül aláírván az okiratokat, visszament a tánczterembe. Az irományokat rögtön a hivatalos lap nyomdájába vitték, s gond volt rá, hogy a szedők a rettentés titkot valahogy el ne árulhassák.

Az éj komor és hideg volt. Éjfél után katonaság vonult át az utczákon minden irányban. A rendőrségi osztályból tizenöt biztos kapott meghívást a palotába. Ezek egymásután részesültek kihallgatásban, s eltávozván, zsebeikben vivék az elfogató parancsokat, melyeknek következtében a nemzetgyűlés minden tekintélyesb tagjai még virradat előtt titkos fogságra hurczoltattak. Közöttük *Thiers* is, a ki I. Napoleon történetét írván, hibául tulajdonítá, hogy az első konzul *brumaire* 18-án hasonló alkalommal a képviselőket előre el nem fogatta. Azunokaocs nem hagyá használatlanul nagybátyja történetirójának böles oktatásait.

Felvirradván, a párisi nép bámulva hallá az elmúlt éj eseményeit; az utczákon ezren és ezren olvasák a proklamatiókat, a nagy közönség saját szemének sem akart hinni. Páris, mely 60 év óta annyi kormányt megdöntött, e napon elveszté lélekjelenlétét, megdöbbsent, megfélemlét, s bizalmát elveszté.

A képviselők közül, a kik szabadon maradtak, s a kiket egy vagy más okból kézzre keríteni nem lehetett, gyűlést akarának tartani; a nemzeti gyűlés palotáját azonban erős csapatok vevék körül. Ennek daczára a külváros egyik alpolgármesteri hivatalában összegyülekezének, s kimondák, hogy „az elnök az alkotmányt széttépén, a nemzeti felséget megsérté, következőleg a polgárok az alkotmány 68-ik cikke szerint fegyveres ellenállásra vannak feljogosítva.“

December 4-én Páris utcáin azonban torlaszok emelkedének, száz-
ezerek tömegei lépék el a téreket, s a válság órája elérkezettnek látszott. A
harcz kimenetelét tudjuk, azonban az államcsíny elkövetőinek támadási mód-
ját, mai napig némi homály fedi; miután a Párisban kijött, s ezen eseményre
vonatkozó történeti könyvek nagyon szépítve beszélnek el a dolgokat, más-
résről pedig a külföldre menekült írók eljárása sem lehet ment minden
pártszenvédélytől. Annyi bizonyos, hogy Lajos Napoleon nem vett részt sze-
mélyesen a harcban, hanem elvonulva palotájában, St. Arnaud tábornokot
bizta meg a fölkelés leverésére. Az sem szenved kétséget, hogy a fegyveres
erő nem a torlaszok mögött elszántan küzdelemre váró tömeg ellen intézé
támadását, sőt inkább a lovas ezredek egyenesen a pompás és fényes Boule-
vardokon hullámzó s csinos öltözékű sokaságra rohanának. A bekövetkezett
jelenetet toll le nem írhatja. Rettetés fogta el a jelenlevőket, sivitás és jaj-
gatás tölté be a levegőt. A golyó-záporosó modjára jött, s lecsapódva a kö-
vezetre, onnan tova pattogzott. Szivarozó urak, selyem kelmébe öltözött
hölgyek estek el. A történet néhány ily egyéniséget feljegyzett. Két könyv-
árust saját boltjaik küszöbén ládsával szúrtak le. A *Sallandrouse* palotát
ágyuval lövék. A „*Maison d'or*“ nevű igen urias vendéglőt kartácstűzzel
ostromlák; a híres *Tortoni* kávéházat szuronyszegezve kellett elfoglalni.

A történelmi források, melyek előttünk fekszenek, egész lajstromát
hozzák fel az elesteknek; mert férfiak, hölgyek, öregek, és gyermekek rakásra
hulltak. Olvasóink legnagyobb része bőven ismeri e nap eseményeit az ak-
kori lapok tudósításaiból, s mindenki elismerendi, hogy e mérsékletet tanu-
sító fenebbi soroknál e jelenetet kiméletesebben
le sem lehetett volna írni. A küzdelem bevé-
zése után közigazgatási uton eszközölt töme-
ges deportációk következének. — Lehet, hogy
nagyitják a távol világrészekbe elhurczolt gya-
nusak számát; de hogy ezren és ezren kese-
rülék meg e nap emlékét, senki sem tagadja. A
mult évben a deportáltak maradványai am-
nesztia útján visszatértek hazájukba. Sokan
szökés által elébb menekülének meg börtöneik-
ből, s leirván szenvedéseiket, az olvasók szívét
borzalommal tölték el.

Az államcsíny sikerülte után a dolgok új
rendje alakult meg, 7 millió és 400 ezer szava-
zat helyben hagyta az elnök fellépését, s jogot
adott neki, hogy Franciaország számára egé-
szen tetszése szerinti alkotmányt diktáljon.

Napoleon Lajos most mint hercegelnök,
10 évre vevé kezébe a kormányt, de még az
első évnek fele sem telt el, már megkezdődé-
nek az izgatások a császári trón újra felállítá-
sára. — Az 1852-ik év folytán Napoleon Lajos
körutatót tett az országban, s hivatott mindenütt
„éljen a császár“ kiáltással fogadtatott. Ez al-
kalmalmondá *Bordeaux* városában ama
nagy szavakat „a császárság a béke“ s erre
nem sokára a szenátus megkínálá őt a koronával
s a nép 7 millió 800 ezer szavazattal a választ-
ást szentesíté. Csillaga nem csalá meg; célját
elérte!

Elfogadván mint császár, az európai hat-
almak szerencsekívánatait, házasságról gon-
dolkozott. Ez időben egy ünnepélyes alkalom-
mal világos szóval „parvenu“-nek nevezé ma-
gát, mely kifejezés nem sokkal diszesebb a
magyarban használt „kalandor“ vagy „ura-
ságra felkapott ember“ nevezetnél. Nejét a be-
vett szokás ellen nem az uralkodó házak leányai közül választá, hanem az
ország meglepetésére Eugeniát, a spanyol származásu Teba grófnét jegyzé
el hitestársának. Fia *Napoleon Jenő* „Franciaország gyermeké“-nek címét
viseli, jelenben négy éves, s káplár az első számú testőr-granátos ezredben.

A császár élete ellen több összeesküvés jött létre. *Pianori* (olasz) az
utczákon fényes nappal süté pisztolyát a császárra, s vétkeért életével la-
kolt. *Orsini*, szintén olasz, több társsal szövetkezve, jan. 14-én 1858-ban, a
midőn a császár és a császárné estefelé az operaházba kocsiztak, mesteri-
leg készítet s eddig soha nem tapasztalt romboló erővel bíró, s az esés által
magától elpattanó bombákat vetett a császári kocsi alá, s a lovak közé. A
császárné gyenge sebet kapott; többen a körülállók közül meghaltak vagy
nehéz sebet kaptak, Napoleon sértetlenül maradt, pedig még kocsija is szét-
tört az elpattanó pokoli műszer pusztító ereje által. A vétkesek halállal bü-
nhődtek. *Orsini* testamentomot hagyott hátra, melyben kimondá, hogy őt a
boszu vezette e lépésre, mert a császár Olaszország sorsát elhanyagolja. A
világ bámulatára e testamentom a „*Moniteur*“-ben egész terjedelmében nap-
világot látott.

Eddig van Napoleon császár életírásának azon része, mely már *végkép*
és befejezetten a történetírás tulajdona lett. A többi, mint a keleti s a leg-
újabb *olasz* háboru, miután ezen események további fejleményeit nem ismer-
jük, a politikai lapok rendes rovata alá tartozik.

Az eddig lefolyt eseményekből a történetbuvár azon ítéletét máris
kimondhatja, hogy Napoleon, bár céljai mindig ismeretesek voltak, mégis
mindig annak ellenkezőjét törekedett a világgal elhitetni.

Napoleon császár, természetére nézve, kisebb a közepszerűnél: néhány év
óta valamennyire meghízott. Feltűnő szokása, hogy a kivel beszél, annak
soha sem néz a szeme közé. Jellemének főtulajdonsága a hallgatagság, s
hogy feltett szándékától s kitűzött céljaitól soha vissza nem lép. Szeret a
közvélemény előtt jó hirben állani, de ha a szükség úgy kívánja, szinleg visz-
sza felé is tesz lépéseket, s nem gondol vele, ha népszerűségét bizonyos ha-
tárokg kockáztatja.

Egy szemtanu, a kinek alkalmá volt Napoleon császár körében több-
ször megfordulni, így ír róla:

„Napoleon császár külseje egyáltalában nem tesz kedvező hatást a
szemlélőre. Ha áll, előre hajlik, ha jár, mintha mindig el volna fáradva.
Arczvonalai semmi különös kifejezéssel sem bírnak. Tekintete épen nem pa-
rancsol tiszteletet. Ellenben szavainak ércze és tiszta csengése még minden-
kit meglepett, a ki őt beszélni hallotta. Ajkairól a szavak mintegy lepereg-
nek, minden szótagot kimond, nem úgy mint a párisiak, a kik beszéd közben
a felét is elharapják annak, amit mondani akarnak. A császár külsejének
előnyei a vadászaton még leginkább feltűnnek. Az egész társaságban ő a
legremekebb lovag; vele senki sem versenyezhet, lova izzad, a kergetett
vad kileheli páráját, de ő maga változatlanul megtartja nyugalmát és hideg-
vérűségét. Nyáron, ha valamelyik falusi kastélyában mulat, ebéd után ren-
desen testgyakorlati mozgásokat tesz. Udvarának ifju népe minden erejéből
iparkodik utánozni őt, de ügyességben s bátorságban senki tul nem tehet
rajta. — Azonban, ha paripáját elvezetik, vagy elhagyva a kertek árnyait,
minisztereivel szobájába vonul, e sötét, kimért, jéghideg kedélyben, senki rá nem ismerné azon
életvidor emberre, a ki az imént csaknem gyer-
meki elevenséggel pajzánkodott! Párisban azt
hiszik, hogy a császár beteg; halavány színe a
politikuskokat mód felett aggasztja — midőn én
— írja utóvégiül a tudósító — őt először lát-
tam, azt hittem, legfőlebb egy pár hónap mulva,
gyász isteni tiszteletre jövünk a Tuileriákba.“

Rajzón-gyár.

A kereskedelemben gyakran halljuk e ki-
fejezést „nürnbergi áruk.“ Ezalatt apróságokat,
zsebtükröt, játékszereket, ólomkatonákat kést,
bicskát, csatot és műszereket értünk. Ujabb
időkben Nürnberg városa különösen a rajzón-
gyártásban tön nevezetes haladást, úgy hogy
az ausztriai birodalomban csak a Budweisban
levő Hartmuth-féle gyár állja ki a versenyt az
ottani készítményekkel.

A rajzón készítésére ezelőtt az ugyneve-
zett fehérólmot használák, most már úgy ta-
pasztalák, hogy e célra az irla (graphit) leg-
inkább alkalmas. Bajorország Nürnberg váro-
sában 10 ilyenmü gyár létezik. A főérdem, az e
nemben elhíresült Fabert illeti, a ki sok fáradság
s áldozat után annyira tökéletesíté gyárt-
mányait, hogy még az angol készítményeket
is kiszoríthatta a vásárból.

Az utóbbi években a „Groszberger és
Kurz“ cég alatt 1854-ben alapított rajzón-
gyár örvend a legnagyobb keletnek. Rajzunk e
gyár műalmát tünteti elénk. A 15 lóerőre
készült gőzgép a terem boltozata alatti vaske-
rekeket tartja mozgásban; a kerekék szijak
által az örlőkövet forgatják, mely alatt az irla a

legfinomabb porrá zuzatik. Az örletre aztán vizet töltenek, mely a folytonos
mozgás által az örléket felvéve, mint sűrű és sötét nedv egy kis csorgón
át az oda alkalmazott faedényekbe foly. Ha az edény megtelik, a folyadék
kádakba merítettik, hol aztán a legfinomabb részek is leülepednek.

A szárítóterem folyvást 45 fok melegre van fűtve. A megszáradt anya-
got itt még sajtó alá teszik, hogy részei annál inkább összeálljanak s belől
apró üres helyek ne maradhassanak. A sajtolás után a tökéletesen kiszáradt
anyagot mintegy kétlábnyi hosszú, fél annyi széles s két ujnyi magas dara-
bokra fűrészelik. Egy más finomabb gép e táblákat hosszú vékony hasítvá-
nyokra osztja, hogy azok az arra készített fűcskába épen beleférhessenek.

Mielőtt ez megtörténék, az apró hasítványokat ki kell égetni. A gyár
legcsinosabb része azonban azon terem, a hol a gép a rajzónhoz szükséges
fűcskákat faragsálja. Minden jobb fajú rajzónhoz cédrusfát szoktak hasz-
nálani. A gyárnokok állítása szerint akárhány belföldi fanem is létezik, mely
az említettél semmi tekintetben sem rosszabb. Azonban a cédrusfának
sajátságos illatát a közönség annyira megszokta, hogy azonnal bizalmatlanul
tekint az oly készítményre, melynek ezen szaga hiányzik. Vannak, a kik
hibásan azt hiszik, hogy e szag a rajzón belső vegyítékének jóságát bizo-
nyítja; de ez tévedés. A fűrészelő, faragsáló teremben a nehéz cédrusfa-
hasábokból előbb rövid deszkák, majd kisebb fadarabkákat válnak. A gép a
kerekeket, ezek a szijak által a különalaku apró késeket tartják mozgásban.
A sorban egymás mellett álló gyári-munkások az elvagdalt fűcskát a kések
alá tartják, mik oly sebeaen furnak, faragnak, gyalulnak, hogy a szem csak
az árnyékát látja a kés élének. Minden rajzón két darab fűcskából áll. Egyet-



Fehérhegyesi utiképek: Az egbeli egyház.

len mozdulat által a már kerekre gyalult vesszőcskének belseje ki van vésve; egy más kézműves a fűcskákba rakja az enyves vízben fekvő irla-hasábkákat, s a rud másik felével befűdi. A fényezés s a czég kezdő betűinek, vagy felvett jelének rányomása s a csomagolás már az utolsó munka, melyet rendszeren női kezék végeznek.

Fehérhegységi utliképek.

(A CSALLÓKOZI UTLIKÉPEK IRÓJÁTÓL.)

Második rész.

Lefelé Szakolczától Dévényig.

(Folytatás.)

Ha az országutról letérve, a beljebb eső helyekre, gyönyörű gyümölcsös fasorok között vonuló mezei utakon kerülőt teszünk, *Unyint* és *Péterfalvát* érjük. Mindakettőt egyházuk régibb gót

leiből tudhatunk. Később azután mindez megint a Czoborok birtokába került. Unyin fölött még egy halmon egykori várlakuk puszta romhelye is látható. Ez s még egy két kegyes egyházi alapítvány, mint Szakolczán a látott kórház, Sasvárnál a látandó Magdolna kápolna, összesen is mindaz, a mi emlékül a vidéket uralt ezen két hatalmas családtól maradt. Csoda-e, hogy még nevek emléke is kiveszett? És ha azt ezen egyikét egyház fenn nem tartotta volna, ugy itt ugyan még csak azt sem tudhatnók meg, léteztek-e valaha a világon vagy sem!

Lejebb *Egbel* áll, nagyszerű ujdonat új egyházzal, mint napjaink izlése az ilyeket oly egyháziatlanul s izléstelenül emelni szokta. Például adjuk képét. (Lásd. a tulsó lapon.) Annál fényesebb nagy költséggel diszesített belseje. — Kegyelettel járul itt a magyar irodalom és történelem barátja a sirkertbe is, hol *Lányi Károly* ismételve pályakoszoruzott s több rendbeli hazai egyháztörténelmi



Nürnbergi rajzongyár.

szentélye teszi nevezetessé. Különösen az első helyen arányteljes alkatával lep meg, mi pedig oly ritka a magyarországi falusi gót építészetben. Csucsivezete csupa faragott kő tagokból alkotva, szilárdsága mellett csudálatos gyöngéd könnyedségével lep meg. A szomszéd péterfalvi egyház alapításuk és alapítójok emlékét is főtartotta. A toronyhomlokaton köbe vájt régi számjegyek szerint 1493-ban épült; tehát már szintén a későgót-építészet hanyatló korában; mit szentélye alacsonyabb, ugynevezett nyomott csucsiv bolthajtása és tömörebb alakításu hevederei tagozásában, a tárgyismerőnek első tekintetre elárul. Az izevet egyik zárköve domborművében látható czimer: két egymástól elfordított hal- alak ábrájával, tudatja alapítóját is: a Stibor családot; az évszám szerint nyilván csak az ifjabb, kegyesebb Stibor lehetett. Mint Holics, ugy ezen hozzátartozó falvak is a hatalmas család uradalmi voltak; mit egyébiránt okmánytarunkból és Zsigmond pazar adományleve-

munkáiról ismeretes író s magy. akadémiai tag sirja áll. Itt végezte be, mint e hely lelkésze, nagyon is korán ismeretben és tudományban dús életét néhány év előtt, a nélkül, hogy egyik nagyobb szerű munkáját bevégezhette volna.

A jóval lejebb fekvő *Dojcs* nevű helység ismét egy nevezetes magyar mathematicus, *Leska Károly* csornai premontréi perjel bölcsője volt, hol a mult század végén született. Nevét az irodalom kevésbé ismerte. De a szakértők csodálták és lapjainkban is gyakran tárgyalták mély szerkezetű gépét, mely a napnak, földnek és holdnak egymáshoz viszonyát s egymáskörül forgását a legnagyobb pontossággal mutatta. Őt is a halál csak nem rég ragadta ki közölünk. Lángelmeje művét véghagyományja szerint a nemzet muzeuma örökölte.

Különös sajtásága ezen szép tót falvaknak festett szines házaik tarka kinézése. Tótjaink vörösszinű virágokkal, tulipánokkal stb.

bemázolt házaikat ugyan mindenki ismerheti, a ki csak egyszer a módosabb eredeti szláv vidék falvaiba beletekintett. Itt azonban egyes falukban, mint már Egbelen is, de különösen a félre esőbb *Csáriban*, (a név a tóiban festeni, mázolni jelentéssel is bír, tehát nomen és omen volna) majd minden háznak egész külső homlokfala alulról a födelig más és más színnel van befestve; a világos és sötétvörös, sárga, zöld, kék-színű házak, ezen színek minden árnyalataiban, egymást váltják; képzelhető, hogy mily élénk kinézést nyújt azután ily falucska házsora a zöld fasorok között, csinos virágos kis kertecskéi s ablakvirágai kiálló színvegyületével.

Egbelen, meglehetősen népes mezővároskában, ehhez még bucsura is jöttünk, s a vidék népének valóban festői sajátságos viselkedését kedvünkre nézegethettük. Leírását a Fehérhegység népviselete ismertetésére hagyjuk most.

Dojcsnál a kerület befejezve *Stepanovon*, *Szomolánkán* és *Csárin* át visz utunk *Boroczkó* felé ki az országútra. A múlt és jelen nem sok följegyezni valót tud mind ezen helyekről. Itt beszél egy és más egyházkönyvi feljegyzés a vallás és szabadsági háborúkról, melyek egykor e vidéket is fölrázták. Amott egy régi czimer az egyház homlokán emlékeztet azon még régibb nemesi családokra, melyek egykor itt laktak: Dojcson például a *Stepanov*, sajátlag *Istvánfalvi* — mert *Stepanov* tót szó *Istvánfalvát* jelent magyarul — elenyészett régi családra. Nyoma már a szomszédban, eredete helyén, *Stepanovon* sem található s nevét is csak az egyházi könyvek említik még. Egy ily régi czimeremlék, főképp valamely középület homlokzatán, tartsa bár azt a mai fölvilágosodás bár-mily hasztalan elavult lomnak, még is gyakran nemcsak a közérzet, hazafiuság, vallásosság vagy jótékonyság egy-egy beszélő emléke, de gyakran hazánk kiszakadozott levelű történetkönyvének egy-egy lapját is pótolja.

Stepanov, vagy mondjuk magyarul *Istvánfalva*, azonban őskora még egy más sajátos emlékével is bír. A magas halmon álló templom alatt, a hegybe befurt különös lakocskák és házikók egész csoportját csodálhatja az utas, melyek vagy négy sorban valóságos teraszírozott utcákat képeznek; s mindamellett, hogy csupán homlokzatuk épült falból, míg másrészt az agyagos hegyoldalba vájt putri-féle lebujó lyukakhoz hasonló, mégis némi természetes egyszerűségök mellett sajátosságok által különös meglepő festői kinézést nyújtanak. Legtöbbje jelenben már csak is gabnatáru szolgál, ámbár még ezeken is megmaradt az erkélyes verandaféle előcsarnok, a kürtő stb. Nem is a népszegénység, mondják, volna az oka ezen sokáig kegyeletes konoksággal megtartott építkezésnek, mint inkább megőrzött régi hagyományos szokásukhoz való hű ragaszkodás. Lehet hogy ezen dombok közé szorult félreeső régi faluban talán a hegyi nép ősi építkezésének egyik legrégebb emléke maradt fön.

Ezen vidék őslakói nyomaira még élénkebben utalhatnának a *Boroczkó* mellett több év előtt feltalált barbár hamvvedrek. Talán mondanunk sem kell már, hogy ámbár e tényt egyiránt említik a helyiratok, mint a hely lakói is, mégis ismételt tudakozódások után sem lehetett sem a találmány helye, sem a talált tárgyak holléte iránt eligazodnunk. Ki is csudálkoznék már ilyesmin nálunk, a ki tudja, mily sorsa van hazánkban hasonló találmányoknak? Más az, vajjon nem háramlik-e az által ránk a valódi barbárság szégyene? Mit ime egy példában mindenki legjobban megérthet onnét, hogy ámbár honunkban még évente, de sőt talán hónaponta folyvást számos ősi-barbár, ha nem hamvvedrek, de legalább cseréptöredékeik ásatnak és szántatnak ki — pedig a javát már rég kiásták és kiszántották, — mégis híres nemzeti muzeumunk csak egyetlenegy ily barbár hamvveder, de csak cseréptöredéke példányával sem bír! legyen másképp bár mily dúsan ellátva a római urnákkal és anticagliákkal, meg sok más egyéb nevezetes és nem nevezetes tárgyakkal, a sajátlagi őskornak, földünk és talán nemzetünknek is ezen érdekes maradványait hiában keressük benne. Mi az oka? Ő maga természetesen nem mehet keresni, mert a nemzet nem látta el az erre és másra szükséges legnélkülözhetlenebb költséggel sem! Mért nem küldik föl tehát legalább az illetők eféle találmányait? Mért vagy indolensek vagy nem ismerik, nem tudják méltánylani. Ha az eke vagy kapa vasa föl is hajit előttük egy vagy más darabot, elvetik jelentéktelennek tartják. A ki az évnegyedenként, gondolom, közzététetni szokott muzeumi adományok jegyzékét olvassa, látni fogja a sok selejtes holmi között, hogy közönségünk régiségtudományának non plusultrája legfölebb egy-egy római pén-

sig vagy éremig ér! De éppen ez már ma a legkibányászottabb s azért legselejtesebb tárgy, mert ritkán hozhat elő valami ismeretlenebbet. Ha azonban csakugyan selejtesnek látná valaki a muzeumnak befogadásra vagy másoknak fölküldésre az e nemű barbár hamvvedreknek töredékcserépét, mit, igaz, kosár számra lehet még most is a jobb lelhelyeken gyűjteni; ugy szives örömet kínálkozunk elfogadására jó magunk is; a tisztelt szerkesztőség az illető jó barátoknak szolgálhat adreszünkkel, és mi még az expedíció költségeire is ajánlkozunk. Mert legyen bár házunk minden zuga, több jó barátunk szives közremunkálása segítségével zsákszámba telve hasonló holmival; de mégis a ki tudja, mily érdekes régészeti eredményeket nyújt előkorunk ismeretére az ily cserepek anyagának, alakjának, ábráinak sőt olykor a rajtok található jegyeknek összehasonlítása és vizsgálata, az nehezen is fog felakadni talán különcznek látszó passionkon. De erről is az egyszer most ennyi elég.

Boroczkó multjának egyébkint nevezetes emlékeül mutatkozik még régi egyháza is, mely félkörű karhelye vagy szentélye alakjával nyilván a XIII-dik századi román egyházépítéssel ugy nevezett *apsisa* sajátságára látszik mutatni. — *Boroczkón* tul folyvást térdig érő, de másképp, mint látni, jól termő homok lapályon keresztül visz utunk *Kuti* és *Kukló* nevű falukba. — Az utóbbi sajátságos nevének etymonjára nehezen akadna rá ma már valaki, csupán saját nyelvészeti tudománya emberségéből. Mert hogy ez *Kugelhof* lenne sajátlag, mint már az újabb helyírók s a bécsi geographiai intézet térképei legújában jelelni és nevezni kezdik, (ezt is ugyan eddig csak amugy zár-jel alatt) abból ugyan semmi sincs! Magunk sem jöttünk volna azonban soha rá, ha a XIV. századi okiratokban valódi nevére nem akadunk, melyek e falu helyén folyvást: *Kuküllő* helységet emlegetnek. Ugyan, hogy jött ide a tengernyi homok tótságba az erdélyi *Küküllő* helynév? Mindjárt megtudja a türelmes olvasó, ha csak néhány lépéssel is tovább követ utunkban.

(Folytatás köv.)

Egyes kiszakasztott lapok a történet könyvéből.

IV. Losonczy István, temesi bán.

Föllebbentem ismét a multak sötét fátyolát, s az ott enyészni kezdő hős tettek koszorujából egy levelkét tépek ki, melyen lángbetűkkel föl jegyezve látom dicső őseink haláltusáikat, véres küzdelmeiket, egyesek bajnoktetteit, kik a pogány török ellenében a hazáért, a keresztényiségért édes mindenöket, drága életöket is feláldozák . . . valóban magasztos, valóban nagyszerű képek, . . . kell hogy ezeket soha el ne feledjük. —

1555-ben Magyarország ismét véres csaták színhelye volt, a hazában garázdálkodó török szandsákok véginségre juttaták a nemzetet, pusztító csapatokkal végig zsarolták a Tisza mentét, némely hazafinak semmije sem maradt egyéb pusztá életénél, s hogy azt megmenthesse, futva hagyá oda ősi lakhelyét, menedéket keresvén idegen földön, idegen karok között. Majd minden vár török kézben volt már, legtöbbszörre a jelentékenyebb; csak Temesvár állott még, kulcsa, védbástyája Erdélynek abban az időben, erődítményiről még nem döngött alá török ágyu, a vidék lakói rettenésére; falán nem büszkélkedett még lófarkos félhold, pedig a törökök nagyon régen vágytak ez erősséget hatalmukba kerithetni, mert ennek bevételével nagy előnyt véltek nyerhetni Magyar- és Erdélyország felett *Ferdinánd* ellenében; végre valahára teljesült ohajtásuk, kimondá a nagyur Temesvár elfoglalását.

A nevezett évben június 30-kán *Amhád* basa vezérlete alatt *P.-Somlyó*ról ötvenezer török számos ágyuval, faltörő mozsarakkal Temesvár alá érkezett. A vár parancsnoka, *Losonczy István*, kevés híveivel 500 spanyollal, 300 cseh, 100 német és 1300 magyar vitézzel volt azt megóalmazandó. Segélyt nem remélhetett, mert *Castaldó* főhadivezér, maga is sereg- és löporhiányról panaszkodott; — mily csekély számúak ezek a töméntelen sokaságu török erő ellenében, de edzett harcosok valamennyien, kik érczmellöket a zivataroknak szegezve, erős karukkal nevéket, nemzetök becsületét fentartani tudják, a hazáért véreket ontani, éltüket odavetni készek.

Jó *Amhád*! derék vitéz! hagyj fel e vár ostromával, nem halod ágyuid tompa morajai közt mint esküsznek lelkes szavakkal egymásnak hűséget odabent a vitézek, halálig védeni a várat; nem látod a vár ormain lengeni a vérvörös zászlót, mint az élet-halál

harcjelét? — bizony, drága áron szerzed te meg itt a mozlim vitézek fegyverei dicsőségét! . . .

Már 24 nehéz napot állott ki az őrség; csüggedést nem ismerő lélekkel, rettenthetetlen bátorsággal verte vissza a török had rohamait, melyek naponkint meg megújultak. A folytonos ágyuzás miatt a falak roskadozni kezdének, s Amhád vezér — Szendrőből új erősítést kapva — július 25-kén új ostromot parancsolt. Mint fölvert tengerár rohant a fanatizált török had, sip, dob, trombita viharos hangjai közt a roncsolt falakra, egetverő vad lármával ajkaikon, halált osztó aczéllal kezükben; — de a lerombolt falak nyilásinál harcedzett bajnokok várják a mindenfelől előre nyomuló csapatokat, kik bátran szembe nézve száz veszélynek, száz halálnak, sulyos szablyáikkal ritkítják az ellen sorait; mint kéve dülnek, hullnak rakásra az ozmanok, de a védők kiseded csapata is, fogyni kezd, a tulnyomó erő letiporni igyekszik a hősokeket . . . már hallik a vad győzelmi rivalgás az ozmanok ajkain, egy-két bajnok látszik még végerővel küzdeni a mindenfelől rájuk rohanó pogányság ellenében, azok is egy perc alatt elbuknak, s összecsap feleltek a dühös néphullám, tiz, husz gyilkos merül egy-egy hős mellébe . . . vége, vége mindennek . . . E perczben mint hadisten, villámroptú csataménen, fényes hadiékben előrobog a hős Losonczy, sulyos csatakarddal kezében a török sereg közepébe ront, utána néhány száz, halálra kész bajnok, köztök a lelkes spanyol hadnagy, Diego Mendoza. — Rögtön fordulatot vesz a csata, a törökök meglepetve a dühös, véletlen roham által, hátrálni kezdenek, de az épen segélyekre jövő jancsárok láttára bátorságukat visszanyerik; ismét hallik a harcziáltás, a fegyverek csengése, a lovak robaja, az ágyuk dörgése, a halálordítás; mindenütt foly a vér; Losonczy mint termetes cherub lángpallosával — előbbre, előbbre tör; utána a spanyol, utána valamennyi vitéz, a harczi dicsőség nemes pirjával arcaikon, fényesre köszörült szablyáikról csak úgy csorog, csak úgy ömlik alá a vér . . . Itt a falak nyilásinál az elhatározó élethalál harcziót vivja török és magyar; — amott egy erődtvényen egy jancsár aga igyekszik kitüzni a lófarkas félholdat, birkózva egy kis termetű, de izmos magyarral, fegyverök nincsen már, csak úgy pusztá ökökkel harcolnak, az aga óriás erejű csapásait ügyes mozdulatok által igyekszik kikerülni a magyar, s míg amaz a léghen ide s tova hadonáz kezével minden eredmény nélkül, addig emez villámgyorsan mellette terem, s átnyalabolja; — egykét perczig lehet még őket küzdve látni, azután mindketten a mélységbe zuhannak . . . Ki ne tudná ezt? — Dugovics Titusz volt! — Itt egy csauszfőnök rohan kivont karddal egy hosszú bajszu, napbarnította arcú vitézre, ki e pillanatban küldé a paradicsomba a kilencedik kontyos vitézt, gyönyörködni a hurik szép szemeiben, ott a más világon . . . „Vivj meg velem is, giaur kutya!“ kiáltá a csausz vérbeforgó szemekkel, s halálos csapást mérve amannak fejére. „Engem Kubadnak hívják!“ — „Ugyan ugy-e? — mondá a magyar éles gunnyal — engem meg Pattantyus Baláznak! nesze neked is!“ . . . s egy percz múlva a csausz kardja jobbra, a feje balra repült . . . Amott Mustafa nikápolyi szandsák bég viaskodik egy magas, karsu ifju vitézzel, fényes fegyverzete, aranynyal gazdagon himzett ruhája, valamely régi magyar főnemes család sarjadékát gyanittatja velünk, az a lelkesedés, mely arczán elömlök, az a harczi tűz, mely szemében lobog, azaz ügyesség, melylyel ellene dühös csapásait kikerülni igyekszik, mind, mind arra mutatnak, hogy ő dicső őseinek méltó utóda; — a bég már két sebből vérzik, s épen e perczben kapja a harmadikat, az utolsót, mely alatt összeroskad, meghal; — két percz múlva utána elesik az ifju is, egy golyó által mellén keresztül lövetve, egy fájdalmas sikoltást, egy jaj-szót sem hallat, csak e néhány szót susogja elhaló hangon halavány ajkain: „Érted halok, édes hazám!“ — s megcsókolja a földet ott, ahol elesett . . .

Öt óráig tartott a harczi, nehéz küzdelem, melyben Losonczy győztes maradt, sok jó vitéz látta ma utolszor a napot, sok nem érhető meg a harczi végét, és akik megérték, akik futni látták a gögös ozman hadat a vár falai alól, azok is sebeket, nehéz sebeket vettek a véres tusában; száz tizenhárom bajnok maradt halva, kétszer annyi megsebesült, köztök a lelkes spanyol hadnagy Mendoza; igen nagy szám ez ott, ahol kevesen vannak, de mind hősoke, mind bajnokok; drágán is adták oda életüket, mert 3000 török lelte halálát a vár falainál. A hős Losonczy éber lelkének, erős karjának, rendkívüli bátorságának, vakmerő önfeláldozásának köszönhetni, hogy a vár e nehéz ostromban a vivők kezébe nem

esett ezuttal. Hol legsűrűbben hullott az ellen halált hozó golyója, hol a harczi bárd és szablya szórta a halál nyilait, ott lehetett őt látni, bátorsággal, diadallal biztatva vitézeit. — Amhád szégyennel, gyalázattal tért meg táborába, átkozva Rusztem nagyvezért, hogy őt e vállalattal megbízta, de azért még sem mondott le szándokáról — a várat bármi áron hatalmába keríteni, mert a nagy ur megparancsolta szolgáljának, hogy azt be kell venni, a nagy ur parancsa ellen véteni pedig annyi, mint nyakát a selyem-zsinórral megismertetni, tehát teljesedjék az ő akarata . . .

Másnap ismét megújult az ostrom, a vízi-toronyerőd ellen, mely a város és a belső erősség közt feküdt; új hadak, új csapatok rohantak a falakra, a spahik oda hagyva harczi paripáikat, az ostromlók közé vegyültek, a csauzok furkókkal, dorongokkal ütötték a visszavonulókat; ha egyes csapatok kifáradtak, új és ismét új csapatok küldettek helyökbe; ismét folyt a vér, ismét halott a halálordítás, a fegyvercsengés, az örült láрма, a végső „jaj“-hang, az elhalók ajkán; — minden perczben kevesbül a védők száma, az oroszláni erő, a hősi bátorság megtörik a hangya sokaságú nép ellenében; keblök tikkad, karjok gyengül, az öldöklő szablya élit veszíti kezükben; — még egy erőfeszítés az ozmanok részéről, s a torony — az erődtések e zárköve — elfoglaltatott. — E foglalás után Losonczy átlátta, hogy minden vesztve van, az erőd elfoglalása a várostól a várat külön szakasztá; — azért mégsem csüggedt el a vitéz férju, bizott magában, bizott a lelkes őrségben, hogy a belső erősséget addig megoltalmazhatja, míg Castaldótól elvégre segítség érkezik; azonban másképp történt; — élelem hiánya, a löpornak csak néhány fontra olvadása, a polgárok esdése, s mindenekfelett a Mendoza halála után fellázadt spanyol, cseh és német dandárok követelése arra birták a hőst, hogy a várat Amhádnak — azon feltétel alatt, miszerint az őrség fegyverben, s összes vagyonával együtt bántatlanul kiköltözhetik — átadja . . . E feltétel Amhád részéről elfogadtatott, esküvel erősítettett. Július 30 a volt kitüze a vár átadására; korán reggel megnyílt a kapu, Losonczy egyszerű magyar öltönyben, szép harczi ménen ülve léptetett kis csapata élén, tárogató bus hangjainál a várból kifelé. Arczán, melyet sűrű fekete szakál övedzett — buskomolyság ült, nagyon meglátszott rajta az átélt viharos nehéz napok nyoma, de azért a felséges, parancsoló tekintet, a délczeg magatartás most sem hiányoztak. A kapu előtt Szokoli Mohamed és Kazim bég teljes pompában, tisztelettel fogadták a hőst, hiszen megérdemelte! . . . de a két sorban felállított jancsárok, az őrséget és polgárokat fosztogatni kezdék, az ellenállókat leöldösék; s midőn Losonczy apródját, ki ura aranyos pánczéjját és sisakját vitte, lováról lerántották, a bán haragra lobbant e méltatlan bánásmódon, s mellette lovagló bajnok társához Forgács Simonhoz fordulva felkiáltott: „Ez a török hűség! Fegyverre barátim!“ s kardját kirántva, Mohamed bég egyik tisztét levágta; a harczi kürt még egy izben megszólalt, még egyszer folyni kellett a vérnek, a sors úgy akarta . . . a végtusában, a halál harcziában Losonczy, fején s bal oldalán megsebesítve, legyilkolt paripájával együtt földre rogy, s fogságba esik; a jancsárok Amhádnak hurczolják, kinek a hős végerővel szemére lobbantá a hitszegést. Az mentegetőzik, s dühében a jobb sorsra érdemes hőst lenyakasztatta. — Az őrség, mely a bánál szenvedéseiben, diadalaiban egyiránt osztozott — sem járt különben, Temesvár kapuja előtt összekonzoltatott.

Mindezek régen, igen régen történtek, annak már jó három száz esztendeje; de a történet híven feljegyzé ez eseményt, s lángbetűkkel ott ragyog Losonczy neve a magyar dicsőség koszorújában; — s el nem lesz felejtve, míg magyar él. Papp Zsigmond.

Egyveleg.

△ (Wellington herczeg) asztalánál mindig számos vendég ült s egy alkalommal, midőn különösen sokan ültek együtt s épen nagy csend állt be, egy nemes a herczeghez fordulva nagy szaporán e szavakat intézte hozzá: „Nemde herczeg, Waterloonál igen meg volt ön lepetve.“ A herczeg e különös kérdés által némileg megbántva felelt: „Waterloonál nem, hanem most vagyok meglepetve.“

△ (Különös összetalálkozás.) Belgiumban, Pont-a-Collesben ugyanegy nap három házaspár kelt egybe, melynél a három menyasszony három testvér; a vőlegények közül kettő szintén testvér, a harmadik pedig unokatestvér volt.

○ (Legujabb párisi dicat.) Az udvarból a krinolint most már igazán száműzik Párisban; mert III. Napoleon az első császárság divatját a rövid dereku ruhát, öveket, csatokat akarja visszaállítani.

TÁRHÁZ.

Kakas Márton levelei.

CXXIII. Levél. Statistika és egyéb.

Tisztelt szerkesztő ur! Vannak reszketeg karakterek, a kik mindig azzal állnak elő, hogy jaj ne bántsuk azt, meg amaszt, mert majd így, meg amugy; . . . nem lehet minékünk stb. . . mert a mi színházunknak csak egy közönsége van, ha azt elvadítjuk, kiesik a világ feneké.

Jelentem alássan, hogy ez állítás most hitelesen, számokkal és feljegyzett nevekkal megegyezhet. A mi színházunknak nem egy, hanem három közönsége van; más szóval: háromszor lehet megtölteni a pesti kerepes-uti színház minden zege-zugát színházba jární óhajtó közönséggel, a nélkül, hogy egy és ugyanazon egyéniség kétszer foglalna benne helyet.

(No ennek a módját kíváncsi vagyok megtudni! mond az olvasó magában; mert, hogy a katonaköteles egyéneket, hogy lehet összeszámítani egy városban, azt már tudom; de hogy a színházköteles urakat és asszonyságokat mint lehessen lajstromra szedni? azt még nem értem.)

Minden erőszakoskodás nélkül, tisztelt olvasó. Tisztán „önkéntes bevallás után!”

Tehát a jövő héten fog tartatni a sokszor emlegetett műverseny a szükkölködő hervátok javára, a ki páholyt, erkély- és zártzékét akar kapni, jelentse magát és irassa fel a nevét a nemzeti kaszinó termeiben vagy a műárosoknál, kik a jegyek eladásával meg lesznek bizva.

Az eredmény ez ideig ez:

A 48 páholyra be van iratva 96 konkurrens neve; még keddig jó hozzá 48.

A 280 zártzékét igényli nem kevesebb mint 800 ember.

A 44 erkélyszéknek akadna körülbelül 160 gazdája.

És ezek mind valóságos autochton-nevek, igen tősgyökeres színházlátogatók, a kik mindnyájan a nemzeti színházhoz annexion nyilatkoznak; régi legitim jogukat ehhez és amához a zártzékhez sok évi usus kimutatásával igazolják: úgy hogy minden zártzékre jut három praetendens, a mi a rendező bizottmányok épen olyan fejjugásokat okoz, mint a milyenben szenved már régóta az európai diplomacia ama bizonyos *Emilia* kéreivel, hogy melyiknek adjon kosarat? Valószínűleg ez is abban az elvben fog megnyugodni: hogy azé a hely, a ki hozzá jutott. Beati possidentes.

Tehát ránk nézve igen nevezetes volt azt megtudni, hogy a mi színházunknak nem egy, hanem három teljesen felszerelt, organisált, csodaképes és harcivágyó közönsége van; csak vezér kell neki, a ki az ütközetbe indulásra bírja őt lelkesíteni.

Ez alkalommal bizonyosan magán adakozások is fognak befolyjni az emberbaráti célra. Eddig is akadtak kiemelendő nevek, a kik még a 40 és 30 ftot is kevesellették egy páholyért: így Karagyorgyevics herczeg 100 ftot adott egy első emeleti, doktor Szabó Alajos 60-at egy másodemeleti páholyért.

Végre van szerencsém jelenteni, hogy az általam indítványba tett szerződtetése Egressy Gábornak az illető helyeken meleg részvételre talált. Akadályozni többé semmi és senki nem fogja; egyedüli akadály most már csupán az, hogy a jövő évi budget már be van rekesztve; azt főlebb terhelni nem lehet; a szükséges összeget az ajánlottam mód szerint magánaton kell összeremtenünk, még pedig, minthogy ez aláírási útján nem megy, tehát önkénytes ajánlatképen; ez önkénytes ajánlatok sorát megkezdé eddigelő gróf Ráday Gedeon 200 pfttal, és Jókai Mór 50 fttal. Hiszszük, hogy egy hét alatt Egressy szerződtetve lesz.

Kakas Márton,

Zenészeti levelek. *)

Válasz Bartalus Istvánnak.

Azáltal, hogy Szénfy Gusztávnak irt nyílt levelemre ön válaszol nekem, a „Budapesti Hírlap“ 61-ik számában, igen megtisztelve érzem magamat; — s bárha ön e lépését igen ügyesen választott s elsorolt támokok által igyekszik is kimenteni, én mégis azt gyanitom, mintha ön t. pályatársam nekem elevenemre tapintani s engemet a tűzpróba kiállítására akarna erőszakolni. — A „Hölgyfutártól“ is kaptam pedig már egy kis leczkét azért, mert levelemben genealogice s betürend szerint elő nem számláltam mindazon családtagok neveit, kik Magyarhonban a zenével foglalkoztak s foglalkoznak. — A „Hölgyfutár“ eme ellenvetésére azt válaszolom: hogy ha minderről, mi a zeneművészet körébe vág, s azzal szoros kapcsolatban van, kellő tudomással nem bírnék, nem is ítélnék a magyar zene jövődjé felett, de miután ezt mégis tettem, — s azt hiszem, talán nem is alaptalanul — tehát van tudomásom mindarról is, mi koronkint e téren figyelemre méltó felmerült, s így ismerem körülbelül mindenkit, ki a magyar zenével foglalkozott s foglalkozik; — de röviden csak annyit jegyzek meg, miszerint —

*) Egy idő óta igen érdekes viták folynak lapjainkban a magyar s általában a zene ügyében. Örömmel látjuk, hogy a művészetnek ezen egyik legszebb ága szintén hivatott művelőkre talál s a paragon hevert zeneirodalom nálunk is új életre hívja munkáit. Mi szép tér a munkásságra! Fogalom-tisztítás, eszmetérjesztés, izlés-nemesítés — tán szükségesebbek e téren, mint másutt. Bár utját egyengethetnők itt is, mint már másutt sikerült, egy czelnak megfelelő szaklapnak. Addig is örömlünkre válik, időközönként helyet engedni a hivatott zenetudósok felszólalásainak, kiknek sorában a legavatottabbak egyikét tiszteljük a következő czikk irójában, Mosonyi Mihály urban. A zene barátainak nem szükség többet mondanunk.

Szerk.

„zenével foglalkozni“ — s „egy zenét nemesíteni“ — mind ez, igen-igen különböző, s egymástól nagyon eltérő két dolog.

S ime most ön áll elő váratlanul, t. pályatársam, s oly kérdéseket intéz hozzám, mint valami furfangos, s mindent bonczkéselni vágyó professor, s ez által csak újabb zavarba akar bonyolítani. — De felelni akarok önnek; — hogy ez által ki fogom-e önt elégiteni, s hasznára leendek-e az ügynek; azt a jövődjé mutassa ki.

A magyar zenének egy Kaliforniával összehasonlítására nézve; — mely eszmét ön nekem tulajdonítja akkor, midőn azt ön maga gondolta ki; — röviden azt jegyzem meg, hogy nem mindenki lett ám gazdag csak azért, mert az arany eme hazájába vándorolt. — A meggazdagulhatás főkélléke a kitarítás, s azok, kik hamar s váratlanul jutottak gazdagsághoz, többnyire hamar el is tékozolván azt, utána még szegényebbekké váltak, mint voltak annakelőtte.

De exameni feleleteimet két főrésze akarom osztani, egyikben igyekezném kimutatni az utat, melyen a magyar zenét emelni, s nemesíteni lehetne; — másikkban pedig elősorolván mindazon gátló s hátrányos okokat, melyek e téren mutatkoznak, s melyeket eloszlatni szükségesnek tartok.

Nem minden nemzet képes s van hivatva arra, hogy nemzeti zenéjét kifejlesztve, azt valódi művészi polczra is felemelhesse; látjuk ezt korunk leghíresebb s különben magas műveltségű nemzetei életében is; mint pl. az angol, amerikai s spanyolnál.

A nemzeti zene, csak az olasz, francia, s különösen a német nemzetnél alakult át valódi önálló magas művészetté; — az oroszok újabb időben nagy lendületet adnak nemzeti zenéjüknek. Én azt hiszem — a minthogy ezt már meg is említém — miszerint a magyar nemzet minden szép s magas iránti előszeretete s képessége mellett, nemzeti zenéjéből is egy új művészeti világot lesz képes teremteni. — Kétségtől dolognak tartom, hogy annyi millió magyar között bizonyosan számtalan — és sokszor kitünő — zenetehetségek is léteznek; — melyek azonban a nálunk divatozó eljárás mellett soha sem fejlődhetnek ki kellőleg; minek számos, s legfőbb oka ott rejlik, mert nálunk még igen nagyon hibás, félszeg, s egyoldalú a tanrendszer, mely többnyire minden szellemi lendület nélkül kezelte; a tanítók csak pillanatnyi sükert vadásznak tanítványokkal; s sokszor még ezt sem érik el; minek is aztán az a következtése, hogy a zenetanulók nagy száma a kontárság s betűzésnél tovább alig viszi a zenében; pedig a tanítványból válhatik csak ám a mester is. — Azt szokták mondani, hogy „a magyarnak csak magyar zene kell.“ — Igaz! s ebben magunk is egyet értünk, de ez nem áll ám a tanítókra nézve, s a művész s művészet nem találhat mentő paizst a laikusok kívánalmaiban.

Arra, hogy a tanrendszer által alapos tanítványok, ezekből pedig mesterek válhassanak, kik aztán a magyar zeneművészetet odáig emelhessek fel, hová eljutnia hivatva van; mindenekelőtt szükséges véleményem szerint egy magyar *zenelap*ot alapítani, melyben e zene fejlesztetése, s kimivelhetése elveit s kérdéseit kellőleg megvitatni, s tisztába hozni lehetne, továbbá szükséges egy magyar nyelvű irt, s szerkesztett elméleti, vagy is; zenehelyesítési tankönyv, s végre kívánatos volna, hogy minden magyar, ki a zene tanulását foglalkozik, egyszersmind e művészet történelmét is tanulmányozná, hogy lássa, mi uton s mily körülmények között volt lehetséges, — aránylagosan a többi szép művészetekhez képest oly rövid idő alatt — e művészetnek oly magas álláspontra eljuthatni, minőn jelenleg már találjuk, s észlelhetjük. — Hogy mindezen jámbor ohajtásokat a magyar tudós társaság méltó partfogása mellett lehetne legkönyebben megvalósítani; ezt talán szükségtelen bővebben magyarázni is.

Valamint egy festőnek szükséges minden nagy mesterek s iskolák képtárait tanulmányozni, a tudós s költőnek pedig minden idők könyvtáraiban buvátkodni, hogy önállólag teremthessenek; úgy szükséges a zenésznek, s különösen egy zeneirodának, a zeneirodalom minden műkinseivel kellőleg megismerkedni, hogy aztán azok által izlését mivelve s nemesítve, képes legyen önmagából kifejlődni, s a késő utókor számára is maradandó műveket teremteni. — Az élet rövid s mulékony; de a művészet utja hosszú, s örökké tartó.

Ha az itt elsoroltak nálunk mind életbelépnek, akkor remélhetjük, hogy azok, kik már eddig is sok szépet igyekeztek a zenetérén felmutatni, s a leendő zeneirok is még inkább több ösztönt fognak magukban érezni e pályán tovább haladni, bizonyosan sok szép belbecsű zeneművek birtokába is fogunk jutni. — A zeneirok szélesebb látókörű terén működve, nem lesznek kénytelenek örökké csak az egyhanguságok s izléstelenségek tovább cséplésével véteződni.

Mint a nagy világtengerben, egyes parányok segítségével alakulnak kis szigetecskék, s ezekből aztán egész világrészek, így alakul s képződik tovább a művészet is. — A művészet terén is egyik a másikra épít, s mindegyik talál a másikban valamely támasz- s kiindulási pontokat, s ha mindenki nem is lehet diszoszlop a felépült művészet csarnokában, mégis elég érdeme van, ha annak felépíthetőségét erejéhez képest szóval s tettel is igyekezett előmozdítani; s ezek neveit nem is fogja a feledés fátyola fedni a zeneművészet történetkönyvében. — Azért kedves hazámiai! csak akarat s kitartás! — s ha nem is kiálthatjuk még, hogy — „előre!“ legalább kiáltsuk, hogy — „rajta!“

S most engedje meg t. pályatársam, hogy ezuttal ne folytassam tovább elmélkedéseimet, levele végén úgy is több vizsgáló birót lovalt fel ellem, kik közül minden órán attól tartok, hogy valamelyik amugy Isten iga-

Vasárnapi Ujság 14-ik számához 1860.

zaban czélba veendő. — Végre kérem önt; miután a lehetőségig igyekeztem rövid lenni, s ön kérdéseire a legjobb szándékkal felvilágosításokat adni; — legyen szives ezen első vizsgálat-tételemről kiadandó ideiglenes bizonyítványomban, legalább a „jó erkölcs“ rovatát betölteni. — *Mosonyi Mihály.*

A magyar Akademia palotája.

— A m. Akademia közelebbi ülésében az Akademia épületére és alap-tökeje szaporítására következő ajánlatok jelentettek be: Iglói takarékpénztár a tőkéhez 100, a házra 100 ft; Nagybánya városa és lakosai a tőkéhez 1000 ft, a házra 309 ft 10 kr; Fest Imre újabb küldeménye Iglóról a tőkéhez 13, a házra 12 ft; Kun-Szt-Márton városa a tőkéhez 500, a házra 500 ft; a rimamurányi vasgyáregylet a tőkéhez 1000 ft; ugyane gyárnak tisztjei és munkásai 482 ft 12 kr; Nyiregyház városa a házra 2100 ft; Ordódy Pal küldem. a tőkéhez 20 ft, a házra 113 ft 10 kr; Ney Ferencz újabb küldeménye a házra 30 ft; gróf Szápáry-Almásy Rózsa a házra 210 ft; Jász-Fényszaru községe az alap-tőkéhez 100 ft; Ivády Rudolf küldeménye 74 ft; báró Radák Istvánné 105 ft; székesfehérvári takarékpénztár a tőkéhez 525, a házra 525 ft; gróf Szápáry Istvánné sz. gróf Ráday Borbála a tőkéhez 1000, a házra 25 ft; Zsarnay Imre küldem. a tőkéhez 105, a házra 110 ft; Antos János a házra 20 ft; Karácson István a házra 50 ft; Mutovaszky Tivadar a tőkéhez 50, a házra 50 ft; gr. Szápáry István gyűjt. a tőkéhez 41, a házra 31 ft; Csajkó és Blana a tőkéhez 10, a házra 10 ft; pápai polgármester Mikoványi ur a házra 117 ft 10 kr; Demeter Dona a tőkéhez 25, a házra 25 ft; szentgyörgyi Horváth Antal a házra 210 ft; Demetrovics Arzén a tőkéhez 5, a házra 5 ft; gr. Széchenyi Pál a házra 1050 ft; Wimenthal Antal szabó a tőkéhez 5, a házra 5 ft; Horváth Antal küld. 35 ft a házra; Hoffman József a házra 5 ft; Vághy Ferencz igazg. tag s legf. törvászéki tanácsos a házra 200 ft; zilahi kaszinó-egylet a házra 202 ft; Kecskés Lajos küldm. a tőkéhez 121, a házra 702 ft 41 kr s 8 arany; Tolcsvai Nagy Gedeon küldem. Miskolcra a házra 55 ft; a „Vas. Ujság“ utján: pesti kereskedő segítők a tőkéhez 50, a házra 6 ft; többen Makóról, a házra 5 ft, a tőkéhez 5 ft; Dunavecse vidékéről a házra 90 ft; a sopronyi evang. képezde növendékei a házra 20 ft; adándi bál jövedelme a házra 100 ft; a csíksomlyai főtanoda növendékei a házra 4 ft; Monostorpályiból a házra 14 ft; egyesek a több helyről a házra 18 ft; Hoznek János jolsvai evang. lelkész 2 arany; Bottlik János iparkamrai hivatalozója 1 ezüst tallér s 3 huszas stb.; László Al. ur küld. Fehértórol a tőkéhez 17 ft a házra 52 ft 50 kr; a „Pesti Napló utján 229 ft a tőkéhez, a házra 660 ft 6 kr; Farkas Gábor küld. a házra 127 ft 50 kr; Mikolay Béla László gyűjtése a tőkéhez 59, a házra 81 ft; továbbá az alap-tőkéhez járultak Nagy Gedeon ur eszközlése által: Tolcsvai Nagy Gedeon 500 ft, özv. Soós Jánosné 200 ft; Havas Sándor 200 ft; Soltész Nagy Jánosné 100 ft, özv. Pilita Jánosné 100 ft, özv. Szép Sámuelné 50 fital kötelezvény magukat a tőkék után haláluk napjáig 5% kamatot fizetni.

— *(Heti kimutatás) a Vasárnapi Ujság szerkesztőségéhez a m. Akademia számára beküldött adakozásokról. X. közlés: K-Apáthiból Kollárszky István 10 ft. (ebből a tőkére 5 ft.) — Krasznahorka-Váraljáról Erőss Lajos és Zabolch József által többen 75 ft 50 kr, 1 db. cs. arany, 2 huszas (ebből a tőkére 23 ft.) — Győr-Sz-Mártonból Zombat Antal ügyvéd által többen 100 ft. — Kálozi táncvizgalomból Pátzay György által 42 ft. — Lébenyéről Nagy Sándor ev. lelkész által többen 14 ft. 20 kr, s 1 db. cs. arany. — Erdélyből Bolya völgyéből Nádasdi Baán Béla által 100 ft. — Somogyból Pusztá-Kovácsi táncvizgalomból Szentimrey Izidor által 15 ft. — Pohorelláról (Gömör) János 20, Wapner Ferencz 3, Masza Károly 3, Wunsch János 3, Pákh Pál 3 ft. összesen 32 ft. — Felső-Nyárádról (Borsod) Debreczeni Gábor által többen 5 ft. — Monorról többen 104 ft. — Győr-Szabadhegyről Sándornapi estélyből 40 ft. — Lapujtóról (Nógrád) többen 36 ft. — Szilágy-Somlyóról Kósa Sándor által többen 33 ft, 1 db. két flos tallér. — Jolaváról Markus Aurél által 205 ft. 75 kr. — Egerből több mérnök s mérnöksegéd Csör Gáspár által 226 ft. — Teczlakról Bene Károly 15 ft. — Harasztiban tartott Sándornapi estélyből Györke István körögyi lelkész által 30 ft. (ebből a tőkére 7 ft.) — Léváról egy nem tartható bál előre váltott belépti díjai 43 ft. — Márton István gombai lelkész 6 ft. (ebből a tőkére 4 ft.) — Összesen: 1132 ft 75 kr, 2 db. cs. arany, 1 tallér, 2 huszas.*

— *As eddigi I. — IX. közlésekkel együtt összesen: 3627 ft. 2-kr. 12 db. cs. arany, 4 tallér, 75 huszas és 5 db. 20 pftos nemzeti államkölcson-kötelezvény.*

— *(Részletes kimutatása egyes hazafiai adakozásoknak.) A fentebbi heti kimutatás némely öszvegei többektől származván, közzé kell tennünk az egyes adakozók neveit is.*

Krasznahorka-Váralján, honnan az akademia palotájára 52 ft. 50 kr, 1 db. cs. aranyat s 2 huszas, a tőkére pedig 23 ftot vettünk, az adakozók névsora ez volt:

K.-H.-Váralja: Sz. V. b. ügyvéd a házra 6 ft, a tőkére 6 ft; Sthymmel Imre mérnök a házra 5 ft, a tőkére 5 ft; Erőss Lajos ügyvéd a házra 1 db. arany, Wagner Sándor számvevő a házra 5 ft; Pongrácz György plebános a házra 3 ft; Hegdűs Károly urad. gard. őrök a házra 2 huszas; Langhammer Béla urad. tisztartó a házra 5 ft; Prámer Adam gard. őrök a házra 1 ft, a tőkére 1 ft; Förberger János mérnöki gyakornok a házra 1 ft; Münnich Adolf bányá-igazgató a házra 2 ft, a tőkére 2 ft; Bódy Károly ker. jegyző a házra 3 ft; Baumgärtel János erdőmester Jólészen a házra 3 ft; Móczér Rudolf erdőez Pácán a tőkére 1 ft; Móczér Gyula egy. évek. gy. rm. k. Pácán a házra 1 ft; Vajna Sámuel bérlő a tőkére 1 ft; Kósh Lajos mérnöksegéd a házra 1 ft; Krasznahorka-Váralja

mezővárosa a házra 5 ft; Gintner Mihály kovácsmester a házra 1 ft, a tőkére 1 ft; Orbán János község bírja a házra 1 ft; Mintai József segédlelkész a házra 1 ft. — Derrón: Klekner János vasgyár-igazgató a házra 1 ft, a tőkére 1 ft; Schneider Ferencz vasgyári pénztárnok a házra 2 ft, a tőkére 2 ft; Tamásch Frigyes al-erdész a házra 1 ft; Kurman János vasgyári szakmester a házra 1 ft; Zeman István vasgyári helymester a házra 50 kr; Bartosik Lajos vasgyári tiszt a házra 1 ft, a tőkére 1 ft; Móczér János fámester, István fia nevében a házra 1 ft, a tőkére 2 ft. — Zabolch József, eklektikus philo ophus, mint gyűjtő Kr.-H.-Váralján (miután csak az Isten adhat ott, a hol nincs) utolsó fillért nyujtja, egy mint Antisthenes, a házra 1 ft.

Győr-Szentmártonról Zombat Antal h. ügyvéd ur által 100 forintot vettünk a következő adakozóktól:

Holczér Iván ügyvéd 10 ft, Tóth János ügyvéd 2 ft, D. Kramoliny H. István orvos 10 ft, Vagner József kádár 1 ft, Szondy Sándor őrök 2 ft, N. . . Anti 10 ft, Tóth Mihály mérnök 2 ft, Egy névtelen 2 ft, P. K. 2 ft, Kilián György sebész 1 ft, Szántó Márton földbírtokos 40 kr, Kindermann Antal földbírtokos 1 ft, Raft János vendéglős 1 ft, G. E. 1 ft, Szv. 20 kr, M. F. 20 kr, Nemes János bérnök 5 ft, Zavaros 10 ft, Streicher 4 ft, Szinger Mórca kalmár 1 ft, ifj. V. Ferencz szabómester 1 ft, D. M. Schl sing-r orvos 1 ft, A. K. 20 kr, Fekete Kálmán ügyvéd 1 ft, Mayer Imre jegyző 1 ft, Bakos József tisztartó 2 ft, Bakos János őrök 1 ft, Viklidán József földműves 2 ft, Ravazdi község 1 ft, Horváth Ferencz ispán 5 ft, Pauzeváng János fővadász 2 ft, Próbald János jegyző 1 ft, Balogh György földműves 1 ft, Sági Márton földműves 1 ft, Paskes Simon 2 ft, Spielmann Mózes 1 ft, Reichenfeld Jakab 1 ft, Zombat Antal ügyvéd 10 ft.

Lébenyéről az ottani ev. lelkész Nagy Sándor ur, kinek gyülekezete csak 600 lélekből, többnyire szegény gazdákból s napszamosokból áll, kiknek egyharmada német ajku, 14 ft, 20 krt, s (maga részéről) 1 darab cs. k. aranyat küldött be. Ide írjuk a jó indulatból származott kisebb öszszegek adományzóit is:

Schmidshofer János 10 kr, Ziggler Pál 10 kr, Schmidshofer Mária 5 kr, Kis Mihály 10 kr, Felső Németh Jánosné 12 kr, Németh József 15 kr, Szabik János 15 kr, Gyérik István 10 kr, Kovács István 13 kr, Tóth Sándor 15 kr, Kovács Péter Pál 20 kr, Németh Gábor 20 kr, Csengei János 20 kr, Tóth Mihály 20 kr, Szabik Györgyné 20 kr, Karsai Pál 40 kr, Szabó János 10 kr, Szabó Ferenczné 10 kr, Hatos István 10 kr, Ifjabb Németh Mihály 10 kr, Or. Németh Mihály 30 kr, Kovács József 20 kr, Németh Jánosné 15 kr, Köhler Fridrik 10 kr, Tóth György 6 kr, Kovács János 10 kr, Bösze György 10 kr, Kovács Mihály 10 kr, Falaky István 15 kr, Tóth Jánosné öz. 10 kr, Tóth István 10 kr, Fejérvári Sándor 10 kr, Köhler Károly 10 kr, Szabó István 11 kr, Györi István 9 kr, Szigeti Józsefné 10 kr, Kranitz Mihály 10 kr, Tóth János 8 kr, Hautzinger Mátyás 40 kr, Györi János 10 kr, Németh György 10 kr, Németh Sándor 12 kr, Kovács Sándor 16 kr, Kranitz István 20 kr, Szabik András 20 kr, Leinvette Pál 20 kr, Gold János 20 kr, Varga Mihályné 6 kr, Fejér Sándor 10 kr, Kovács János 13 kr, Németh Mihály 20 kr, Györi Ádám 40 kr, Nagy Sándor 10 kr, Unger Lőrincz 12 kr, Unger Mihály 9 kr, Stinner Mihály 20 kr, Stinner István 20 kr, Unger Mihály 20 kr, Kovács Istvánné 10 kr, Hauptmann János 10 kr, Hauptmann András 12 kr, Tóth Márton 10 kr, Kranitz János 30 kr, Kovács Márton 15 kr, Pere Mihály 10 kr, Pere István 10 kr, Junig István 4 kr, Andorka Sándor 10 kr, Schmidshofer András 10 kr, Tisler András 10 kr, Schmidshofer Mihály 12 kr, Gyérik János 10 kr, Unger Mihály 10 kr, Unger Gergely 10 kr, Nitsch József 10 kr, Reizinger Mátyás 10 kr, Kranitz István 10 kr, Grüll József 10 kr, Seibach Ágoston 10 kr, Döri János 10 kr, Klein Károly 6 kr, Szórhauer András 10 kr, Unger István 10 kr, Tóth István 13 kr, Tóth József 10 kr, Stinner János 10 kr, Klein Mátás 10 kr, Stinner Jánosné 10 kr, Kovács Péter 10 kr, Kovács János 6 kr, Kövecses Pál 10 kr, Györi Mihály 10 kr, Pényváltó István 10 kr, Kovács Márton János 10 kr, Kovács László 10 kr, Emmer József 15 kr, Szabik Mihály 15 kr, Nagy Mártonné 6 kr, Szigeti István 10 kr, Sziy Mihály 10 kr, Sziy Samu 10 kr, Fejérvári Mihály 10 kr, Stinner Pálné 6 kr, Rehberger Ádám 20 kr, Reizinger Jánosné 20 kr, Fejér György 10 kr, Öz. Tóth Györgyné 10 kr. Összesen 14 ft 20 kr. — Ehhez járul a küldő részéről egy darab császári arany.

Erdélyből a Bolya völgyéből Nádasdi Baán Béla, Józsa László segítségével 100 ftnyi gyűjteményt hozott létre több oly tiszteletra méltó honfitársaink között, kik legnagyobb készséggel tették le áldozatukat a haza oltárára. Az adakozók nevei:

Nádasdi Baán Béla 5 ft, Józsa László 5 ft, Dobay Imre 5 ft, Pápay Lajos 5 ft, Tarsoy Anna 5 ft, Miske István 5 ft, Marillay Károly 5 ft, Endes Albert 5 ft, Bolyay Gergel, 5 ft, Csongrády István 5 ft, Simén György 5 ft, Hegyessy István 5 ft, Földváry Pál 5 ft, Nagy Dani 5 ft, Reindl Ernő 2 ft, D. K. nő 1 ft, Kónaromy Lajos 1 ft, Dobay Lajos 2 ft, Mórca Sándor 4 ft, Boér Albert 4 ft, Szenczy G. gyógyszerész 2 ft, Hoffmann József 2 ft, Elkes Pál 2 ft, Nagy Tamás 2 ft, Lukács Ferencz ref. lelkész 1 ft, Bereczky Zeigm. 2 ft, Dévai Nagy László 5 ft.

Felső Nyáradon (Borsod) az ottani ref. lelkésznel farsang utolsó estéjén néhány bizalmas emberből állott barátságos öszszejövetel alkalmával a m. Akademia-ra begyűlt 5 ft. s 1 db. cs. k. arany melyhez hozzájárultak:

Istváni Imréné 1 ft, Korlát Jánosné 1 ft, Debreczeni Gáborné 1 ft, Hubay Pálné 1 ft, Istváni Mária 50 kr, Isvánfi-Ilona 50 kr, Debr.-czeni Gábor egy darab cs. arany.

A Pesthez szomszéd Monorról 104 ft 30 krt küldött be az ottani hazafiai buzgóság. Az egyes adakozók:

Geose Endre alesperes 5 ft, Molnár Pál lelkész 3 ft, Zimányi Alajos segédbíró 5 ft, Ágoston Sándor adópénztárnok 3 ft, Nagy György 2 ft, R. richa Ferencz 1 ft, Martiny Mór 2 ft, Jagicza Ferencz hivatalnokok 1 ft, Kerek János ügyvéd 5 ft, Gasl József 4 ft, Borsos Márton ügyvéd 4 ft, dr. Graner N. 2 ft, Kirchknopi Károly orvos 1 ft, Javorka István mérnök 2 ft, Hirko Ferencz tisztartó 2 ft, Bekker Ádám 5 ft, Szendrey Sám. 2 ft, Czellaó István 4 ft, Berger Ádám 1 ft, Lőrincz István árvabizottmányi hivatalnokok 1 ft, Bessenyei József orvos 1 ft, Neszveda Ambrus 1 ft, Szivos Károly 1 ft, Czollner Lajos községi jegyző 1 ft, Bakonyi Antal járási őrvezető 1 ft, Kaji Jakab 1 ft, Farnago János 1 ft, Bokros Mihály 1 ft, Stetina János 1 ft, Bokros András községi hivatalnokok 30 kr, Borzsák András 1 ft, Egy valaki 1 ft, Gallovics József 50 kr, Gárt Pal tanító 50 kr, Bokros József 1 ft, Herodek István 1 ft, Lévi Mór 3 ft, Farkas Lőrincz 2 ft, Feuermann Antal kereskedő 1 ft, Richter László 2 ft, Bajari András 1 ft, ifj. Szel István 2 ft, ör. Szel István 1 ft, Szel Gábor 1 ft, Ordasi Pál 1 ft, Németh Ágoston 2 ft, Orbán István 1 ft, Szabó Kálmán 1 ft, Kucsera István 50 kr, Kovács Mihály 50 kr, Burján László 50 kr, Kovács Lajos 50 kr, Tejfőlősi János 50 kr, Vitéz István 50 kr, Benedek Mihály 50 kr, Schmid László 1 ft, Burján János 50 kr, Burján Pal 50 kr, Kovács Károly 50 kr, Szel János 1 ft, Lukács János 1 ft, Kapás Ferencz 1 ft, Schütz Károly 5 ft, Bokros Ferencz 50 kr, Bokros József 50 kr, Vitéz István 1 ft, Bajkai Sámuel 50 kr, Horváth Kálmán polgárok 50 kr.

A nógrádmegyei *Lapjaitó* helységéből 36 ft küldtek be. Az adakozók névsora következő:

Bakó Istváné 1 ft, Bakó István 1 ft, Szontagh Blenka 3 ft, Mocsáry Mária 1 ft, egy valaki 1 ft, 5 kr, egy valaki 1 ft, egy valaki 2 ft, Jakabfalvy Károly és Jenő fia 1 ft, Jakabfalvy Károlyné és Rózsa leánya 1 ft, Dr. Oláh Sándor 1 ft, Fernet Jenő 1 ft, 1 kr, Ottlik Akos 1 ft, egy valaki 4 ft, Benitzky Atilla 1 ft, Beniczky Béla 1 ft, Bubla József 1 ft, Veres Gyula 1 ft, Plachy Sámuel luczyni lelkész 1 ft, Szabó Ferencz 1 ft, Repeozky József 1 ft, Egy forintnál kevesebbet adtak: Szabó Ferenczné, Alitesz Györgyné, K. L. Csemitzky Mária, egy valaki, B. T. Szontagh Pál, M. Szontagh Ferenczné, Gonda József, Ifj. Bakó István, Fáy Ákos, Fáy Józsefné, Parvy Elise, egy valaki, Hillehen Adolf, Szontagh Mária, Hoffmann Anna, Fábri Mária, Bella Ferencz, Márkus János, Tárcsányi János Szontagh István.

(Folytatás következik.)
+ (Ungból írják), hogy az ottani kaszinó-egylet az Akadémia palotája javára tánczvizgalmat tervezett, de meg nem tartathatván, sokan a belépti díjakat mégis befizették, s ez uton 100 forint gyűlt be, mely összeg a főnnebbi célra fog fordíttatni.

— (Igazítás.) Tót-Komlósról a következő sorok közlésére szólítottunk fel: Tót-Komlóson nem az ev. egyház, mint a V. U. 13-ik számában hibásan közöltetett, hanem egyesek, és pedig egy keresztyének, valamint az izraeliták közül is, a kiknek névjegyzéke a magyar Akadémia elnökének küldetett fel Pozsonyba, a házra és a tökélegrégitésre adtak összesen 100 ft. a. é. Tót-Komlós községe ugyane célra felajánlott 500 ft. mi annak idejében szintén elváratik. — Horváth Sámuel, tót-komlósi ev. lelképásztor. — (A hibás közlés nem csak a lapokban, hanem valamennyi más lapban is olvasható volt, mert az adakozás valószínűleg úgy jelentetett be az Akademiában, vagy hírlapi tudósítónk nem jól értették. Azért kértünk mi a minap is hiteles kimutatásokat. Szerk.)

Adakozás a Kazinczy-alapítványra.

— (A Kazinczy-alapítványra) a Vasárnapi Ujság szerkesztőségéhez újabb következő adakozások folytak be:

Holdmező-Vásárhelyről Novák József fogadás 1 ft. 50 kr. — Márton István gombái lelkész 2 ft. — Mező-Turrról 93 ft. 11 kr. Ezen öszvegehez járultak: Dáni Ferencz 5 ft, Polgár István 5 ft, dr. Papp Ferencz 5 ft, Somogyi Ignác 5 ft, B. Nagy László 5 ft, Nagy Ferencz 2 ft, Magyar Pál 1 ft, Mészáros Endre 5 ft, Váradi László 1 ft, Fejér János 2 ft, Jóna János 5 ft, Tóth János 2 ft, B. Nagy József 4 ft, Erdős Áron 5 ft, Biró István 5 ft, Czebe Károly 1 ft, Székely Mihály 50 kr, Dereks Gergely 21 kr, Hampel Antal 3 ft, id. Mészáros Lajos 5 ft, György Károly 1 ft 50 kr, Szőke Antal 1 ft, Tóth Imre 1 ft, Szentpétery László 1 ft, Farkas Károly 1 ft, Váradi Lukács 2 ft, Emszt Gyula 4 ft, Lasour Antal 50 kr, Luka Lajos 1 ft 40 kr, ifj. Mészáros Lajos 3 ft, Nagy Károly 1 ft, B. Nagy Mihály 5 ft, Gulácsi Zsigmond ügyvéd 3 ft, Báthory József 1 ft. — A jelen közlés összege 96 ft. 61 kr. — Az eddigi közlésekkel együtt: 1517 ft. 98 kr., 13 darab cs. arany, 15 huszas.

+ (A Kazinczy-szoborra.) Hódolay László a bécsi egyetem magyar hallgatósa névében 147 ftot küldött be a „P. N.“ szerkesztőségéhez.

Irodalom és művészet.

△ (Magyar könyvek címjegyzéke.) Az ausztriai könyvtárosok egyletének elnöksége felszólítja *Lauffer* és *Stolp* pesti könyvkereskedését, legyen rajta, hogy a Magyar- és Erdélyországban megjelenő irodalmi termékekről pontos jegyzék készüljön el nem csak a jelen, de a múlt és régen múlt évekre nézve is. Ez okból *Lauffer* és *Stolp* felszólít minden kiadót s nyomdatulajdonost, hogy az általuk már ezelőtt kiadott irodalmi termékeknek pontos jegyzékét, az ezután kiadandóknak pedig, az ár feljegyzésével, egy példányt hozzá beküldeni sziveskedjenek. E kis áldozat az illetőknek csak hasznára fog válni, ha a megjelent műveknek pontos jegyzékét birandjuk; mert most némely könyv csak azért nem kel, mivel a kinek szüksége volna rá, nem is tudja létezését. E bajon segitend e jegyzék, melyből mindenki kiolvashatja a neki szükséges könyveket.

+ (Ifjusági könyvtár.) Ily czim alatt indítanak meg egy új irodalmi vállalatot *Engel*, *Mandello* és *Walzel*. A vállalat 12 kötetre fog terjedni, körülbelül ily tartalommal: a) Könnyű eredeti olvasmányok, kötetlen és kötött beszédben, képekkel, a kezdő olvasók számára. b) Grimm-féle népregék. c) Kedély- s jellemképző elbeszélések. d) *Robinson-félék*, mikben az élet viszontagságai az iparvilág s természet csodáival szövetkezők, képekkel. e) Jeles íróinkból összeszerkesztett olvasókönyv. f) Természettan-félék és a növény- meg állatvilág nevezetességei, képekkel. g) Embertan és népismeret világutazási alakban, képekkel. h) Eg- és földisme. i) és k) Magyarország és a világ története földképekkel. Az f) i) k) alatti munkákra pályázat is nyitattik, még pedig a legjobb természet-, növény- és állattani olvasókönyv 50, Magyarország legsikerültebb története 60, a legcélszerűbb két kötetes világtörténelem pedig 100 aranyat nyerend. Előfizetési ár 12 kötetre 10 ft., postán 11 ft., melynek fele az iv beküldésekor, fele pedig a 6-ik kötet átvételekor fizetendő. Minden hónapban egy kötet fog megjelenni. Az előfizetés május 30-án jár le. A pénzek a fennevezett kiadókhöz a takarékpénztár épületébe küldendők be. Ezen, a programm szerint b. Előtvös József és Fáy András által pártfogás alá vett vállalatnak minél nagyobb sikert ohajtunk, annál inkább, mert irodalmunk az ifjusági olvasmányokban még mindig nagyon ifju, s másrészt nagyon kívánatos, hogy ifjaink minél korábban hozzászokjanak az olvasáshoz.

+ (A „magyar nyelvezet“) ötödik évfolyamának második füzeté megjelent. Érdekes tartalmát *Vass József* „dunántuli nyelvjárás“ czimű cikké-

nek folytatása és vége képezi, utójegyzetekkel a szerkesztő *Hunfalvy Páltól*. Könyvismertetés: „Cicero de oratore“, „Finn nyelvtan“, „Egy vogul monda“, „A mássalhangzókról általában“, végre egy nyílt levél a szerkesztőhöz, *Fábián Istvántól*.

+ („Költői Kolombus-tojások.“) Ily czim alatt fogja *Lissnyai Kálmán* legújabb költeményeit *Vodianer F.* mint kiadótulajdonos közrebocsátani. Kikelnek e tojások az előfizetési fölhívás ígérete szerint június első napjaira. Előfizetési áruk 1 ft. 50 kr., diszkötésben 2 ft. — Hát azok az „Oltárvirágok“, melyekre régebben előfizetés volt hirdelve, mikor fognak kinyilni?

+ *Osterlamm Károly* ily czimű munkára nyit előfizetést: „*Melanchton Fulöp élete*.“ A nagy reformátor háromszázados halála (1860. april 19-én) emlékünnepeire kegyelet oltárral írta *Boross Mihály*. A hat ivnyi füzet ára 20 ujkr. Az előfizetések kiadóhoz april első napjaiban küldendők be.

+ (*Kiss Károlytól* „*Pillangó könyve*“) czimű humorisztikus beszédek jelentek meg 2 kötetben. Az első kötet őt, a második pedig három beszélyt foglal magában. Fiatal kísérlet, de a tehetség nyomai meglátszanak.

+ (*Emilia, az ismert beszélyíró*), „Magyar nők évkönyve“ czim alatt naptárt fog a jövő évre kiadni nők számára, melyben majd minden írónőnk-től lesz dolgozat.

+ Megjelent a „*Magyar Irodalmi Közlöny*“ czimű könyvrajstromnak 1-ső száma. Kiadja *Osterlamm Károly* könyvkereskedése. E közlöny célja, a koronkint megjelenő magyar irodalmi termékekről a közönséget értesíteni; s hogy ezt minél teljesebben tehesse, a kiadó fölkéri főleg a vidéki szerző és kiadó urakat, hogy ne sajnáljanak megjelenő munkáikból legalább egy példányt a bolti ár följegyzésével hozzá mielőbb beküldeni.

+ A „*Családi Lapokból*“ külön lenyomatkép megjelent: „*A szentély lámpája*.“ Elbeszélés. *Wiseman* bibornok után fordította *Szabóky Adolf*. A munkácska jövedelme a pesti kath. legényegylet javára fordíttatik. 56 lap; ára 12 kr.

+ Az egri nyomdából kegyesebb ily czimű füzetke került ki: „*Kazinczy Ferencz emlékezete*.“ *Tarkányi Béla* és *Pájer Antaltól*. Kiadta az egri kaszinói egyesület, az 1860. évi január 18-kára tervezett, de meg nem tartott ünnepély emlékére.

+ (*Récsi Emil egyetemi jogtanár*) jelenleg egy kitünő angol munka magyarításán dolgozik, melynek tárgya az ógörögországi irodalom története, mely a bizánczi és török korszakig terjed. Kiadására *Emich Gusztáv* vállalkozott.

+ (*Fáy Antal jeles zeneszerzőnk*l) legközelebb „*Hangüdvözet az ifjusághoz*“ czimű csárdások fognak megjelenni. Ugyanezen szerzőtől pár hét alatt meg fog jelenni azon népdalgyűjtemény is, melyre a minap előfizetés volt hirdelve.

+ (*Megjelent szeművek*.) Rózsavölgyi műkereskedésében megjelentek: „*A szerelem, a szerelem*“ dal *Petőfi* költeménye fölött, zongorakísérettel, szerző *Mosonyi Mihály*. — „*Le ménestere*“ (A lantos) pour le Piano par *Antoine Zapf*.

+ (*Bartay Ede* „*Ős eredeti magyar zenedarabokra*“) hirdet előfizetést. Az első kötet, mely a régi magyar zeneszerzők u. m. *Csermák*, *Lavotta*, *Bihari*, *Ruzsicska*, *Tóth*, *Sárközy*, *Rózsavölgyi* s többeknek *Bartay* által át-dolgozott 30 művét foglalja magában, *Julius hó* közepén fog megjelenni. Az előfizetési pénzek, példányonként 2 ft. 20 ujkrával (tehát egy-egy nótá 7 ujkráczárba kerül) majus 1-ig Rózsavölgyi s társához küldendők be. Ha a vállalat pártolásban részesül, e kiadás időnkint megjelenendő füzetekben folytattatni fog.

+ (*Schumann Klára asszony*), a világhírű zongoraművész nő csakugyan meglátogatja fővárosunkat; april 12-re várják. Lesz tehát hangversenyünk még a bőjt elmúltával is.

+ (*Mindenütt csupa hangverseny*.) Márczius 24-én az „Európá“-ban *Rothfeld L.* zongoraművész rendezett hangversenyt, melyben nemzeti színházunk tagjai közül közreműködtek: *Hofbauer k. a.*, *Közszegi* és *Szuck* urak. — Márcz. 27-én pedig *Vrabély Szeferina k. a.* hazánk leánya, *Liszt* és *Dreyschock* tanítványa, ki néhány hét előtt Párisban kitünő hatással játszott, rendezett érdekes hangversenyt, melyben *Hollósy L.-né* assz., *Bigonio* és *Huber* urak vettek részt. Mind ő, mind *Willmers*, ki a pesti közönség előtt igen jó hirben áll, husvét után még több hangversenyt is szándékoznak rendezni. Ez utóbbi tegnap adta első hangversenyét, melyben egyebek közt egy trióját és egy új átíratát magyar népdalainkra adta elő. Vegre ma vasárnap, april 1-én d. u. 4 $\frac{1}{2}$ óraker a Muzeumban a pestbudai dalárda *Beethoven* Lajos nagy oratoriumát „*Krisztus az olajhegyen*“ adandja elő. A tiszta jövedelem fele a horvátországi szükölködőknek, fele pedig a pesti gyermek-kórháznak van felajánlva.

+ (A magyar füzértánczra). melyet *Dobsa Lajos* nemrég a „*Hölgyfütárban* ismertetett, *Simonffy Kálmán* zenét szerzett.

Közintézetek, egyletek.

⊙ (A nemzeti Muzeumhoz) legújabbban *Scherzenlechner* Sebes hazánkfia, *Miksa* főherczg Ő cs. kir. Fenségének udvari tanácsosa, két kitömött tengeri kutyát küldött, melyek egyikét, a nagyobbikat, ez intézetünknek, a kisebbiket pedig az erdélyi Muzeumnak szánta.

△ (A magyar Akadémia) bölcsészeti, történelmi és törvénytudományi osztályának márcz. 19-ki ülése. Főtiszt. *Danielik János* kanonok ur, tiszt. tag, székfoglaló beszédét tartá, melynek tárgya: a bölcsészet számára igényelt szabadság és függetlenség. E ritka alapossággal irt értekezés tisztán tárgyilagos szempontból indulva ki, bíráló pillantást vetett a bölcsészeti rendszerek fejlődésére. A bölcsészet, mivel feladatát, a tudás és lét alapjai s

törvényei megállapítását nem oldta meg, azért ma elveszti minden hitelét és érdekét a közvélemény előtt. Azért nem oldható pedig meg feladatát, mivel oly teljes függetlenséget igényelt magának, melyre nem juthat el. Azt vélték ugyanis, hogy a bölcsésznek le kell tenni minden elfogultságot, ismeret, melyet a megszokástól, társalomszólól és élettől stb. nyert. Holott a bölcsész is csak véges lény és a bölcsész az inductiót, a tapasztalatot nem nélkülözheti; mert a tudásnak az ésen kívül más forrásai is vannak. Ez okból: 1) a bölcsésznek, ha feladatát megoldani akarja, nem kétségből, hanem bizonyosságból kell kiindulni s 2) a bölcselkedő ész a tapasztalati tudományokat el nem mellőzheti, sőt ellenkezőleg, az összes tapasztalásra kell támaszkodnia. — A Konstantinápolyban élő magyarok az Akadémia épületére 70 aranyat gyűjtöttek s a Nogell ur által felajánlott 20 arannyal már utban van.

— (A magyar biztosító-társulat üzlete.) Azon némelyek által terjesztett s táplált hitet, mintha a lehetőségek közé tartoznék, hogy egy magyar társulat nagyobbserü üzleti eredményt fejthessen ki, fényesen megcélolta az első magyar általános-biztosító társaság üzletének valóban üdvező eredménye. — Ugyanis ezen fontos hazai intézet 1858-ban 82,909, 1859-ben pedig 162,645 kötvényt állított ki (most már 262,000 fölül van a kötvények száma), azaz: létezése második évében megkettőztetett biztosításai száma 1858-ban 153,848,951 ft. 34 krt, 1859-ben pedig 304,202,443 ft. 45 krt mint a nála biztosított érték. Az összes díjbevétel 1858-ban 1,252,125 ft. 9 kr., 1859-ben pedig 2,437,744 ft. 75 kr. volt; 1858-ban 1131 tűz és szállítmány s jégkárért 443,068 ft. 9 kr., 1859-ben pedig 1,136,998 ft. 22 kr., tehát háromszor annyi kárt fizetett ki, s mégis a jövőre a díjtartalék 1858-ban 669,178 ft. 19 kr., 1859-ben pedig 1,405,242 ft. 19 kr. volt. A társaság ügynökeinek száma 1858-ban 2217 volt, most pedig 2735. A részvényesek is szép nyereségben részesülnek, mert az osztalék, mely tavaly 12 ft. volt, ez évben, mint halljuk, kétszer annyira lesz. Végül megemlítendő, hogy a társaság választmánya, melynek márczius 27 én mutatja be az igazgatóság a fentebb elősorolt eredményeket, Lónyay Menyhért elnök ur indítványára elhatározta, hogy a társaság hivatalnokai részére nyugdíj-intézet hozassék létre.

⊙ (A budapesti orvosgyűlés) márczius 17-ki gyűlésében dr. Lenhossék, egyetemi tanár, egy ritkább bonczatani készítményt mutatott be, melyen rendkívüli ideg- és rendellenes ütőerőfolyást fedezett fel.

+ (A pesti takarékpénztár) az utolsó évtizedben közel 40 ezer forintot adott különféle jótékony célokra.

M i u j s á g ?

Halálozás. Országos érdekű gyászírt vettünk Bécsből. Erdélyország volt udv. kancellárja, báró Jósika Sámuel márczius 28-án rövid ideig tartott betegség következtében meghalt. A boldogult, kinek arczképét s életrajzát a V. U. 1856 évi 43. számában közöltük, 1805-ben született s ifjúkora óta a haza és király szolgálatában szerze érdemeket, míg az 1848-i események a politikai pályától elvonák. Azóta nem szünt meg a hazai közügyeknek, a tudományoknak s barátainak élni, kiknek iránta folyvást táplált reményei most vele együtt sirba hanyatlottak. Béke hamvaira!

— (A horvátok javára adandó hangverseny.) Tegnap óta — írja a „P. H.“ — a fővárost egy kis izgatottság fogta el. Nem kell megijedni. Mert csak azon érdekert értjük, melylyel most mindenki a jövő keddi műkedvelői előadás s a színházjegyek iránt tudakozódik. Csoportonként állnak az előleges hirdetés előtt, mely tudatja, hogy április 3-án a nemzeti színházban a szokott esti órákban a horvátországi szűkölködők javára műkedvelők egy előadást tartanak. A magas árak, úgy látszik, nem szolgálnak gátul a főváros részvénytulajdonosainak. Már is ostromoltatnak Rózsavölgyi és Treichlinger zártárszékjegyekért, már is temérdeken írták fel magukat a n. kasinó iven páholyok végett. Az előadás részleteit a hirdetés igéri, de mi azért irunk újdonságokat, hogy ne akkor szóljunk a részletekről, midőn azokat a falról is le lehet olvasni. Így tudatjuk, hogy az első részében Báthory Mária opera nyitánya után Heckenast-Bajza Lenke szaval Vörösmartytól egy költeményt, Orzovenszkyné a. a hárfán egy ábrándot fog játszani zenekar-kísérettel, Batthányi Ilona grófnő, Orczy Tekla bárónő és Olderhausen Zichy Irma grófnő magyar dalokat éneklendnek együtt, s két zongorán Hunyady nyitányát játszzák Kinsky Irén grófnő, Kubinyi Krisztina k. a. Redl báró s tán Révai Simon báró (tavolléte esetében más műkedvelő). A második részben Stradella imája fog előadatni zongorán, orgonán, 2 gordonkán és 2 hegedün, előadva Kubinyi K. k. a. Festetics Leo gróf, Wagner ur a zenede egyik jelesb növendéke s még 2 műkedvelő által. Jókai szavalni fog s öt Nákó-Gyertyánffy grófnő követi, ki saját zenészei kíséretében meglepő eredetiséggel és megragadó bájjal játszza a csárdásokat. Berekesztésül Tinódi énekei adatnak elő a dalárda és zenede karai által. Ezt követi a néma ábrándolat 3 képből. Multkor említők Zrinyi és neje képviselőit (Zichy Manó grófot és Caenonics Liphay Leona bárónőt), addig is, míg az előadók teljes névsorát közöljük, megemlítjük, hogy Zrinyi leánya a bájos Orczy Irma bárónő leendő. A színházi helyárak ezen előadás alkalmával következők. Földszinti s első emeleti páholy 40 ft, másodemeleti 30 ft, zártárszék 5 ft, karzati bemenet 50 kr, földszinti bemenet 2 ft, másodemeleti bemenet 1 ft. 50 kr. ugyanitt zártárszék 2 ft. 50 kr. erkélyszék 10 ft.

+ (Jótékonycélu hangverseny.) A marmaros-szigeti leégett templom és iskola javára a n. Muzeumban márczius 25-én tartott hangverseny igen szép sikerrel és számos közönség jelenlétében ment végbe. A műsorozat vál-

tozatos és érdekes volt, habár egy pár pontjában változást szenvedett is. Legyen elég az előadott darabokból s a közreműködötték közül néhányat megemlíteni. A hangverseny Schumann Róbert kissé hosszú quintettjével nyitattott meg. Egressy Gábor, P. Szathmáry Károly „Levente” című költeményét és Kakas Márton „Két kakas -át (ezt Szerdahelyi helyett), Prielle Kornélia Tóth Kálmán „Gyöngyvirág” versét szavalta. Bognár Vilma két népdalt szépen énekelt, Reményi magyar népdalokat viharos tetszésnyilvánítások közt játszott hegedűjén, Beale ur zongorakisérete mellett. Hollósy L.-né a „Magyar pásztorhangokat” Huber Károlytól, szokott bájjal énekelte el stb. A közreműködők a jótékony cél iránti tekintetből szíveskedtek résztvenni az érdekes hangversenyben, mely leginkább P. Szathmáry Károly marmaros-szigeti tanár és gróf Ráday Gedeon lelkes buzgalmanak köszöni létrejöttét. Tiszta jövedelme 436 ft. 30 kr. ennek egy harmada e muzeumi kertre, két harmada pedig a rönnébbi jótékony célra fog ordíttatni.

+ (A pesti jótékony nőegylet hangversenye), mint eddig, úgy ez idén is husvéthétfői 12¹/₂ órára van kitűzve. Az egylet reményli, hogy a jótékony cél tekintetéből e napra más hangverseny nem fog rendeztetni. Mi pedig reméljük, hogy a közönség minél nagyobb részvételével fogja a jótékony nőegyletet e nemes, emberbaráti célja kivitelében segíteni.

⊙ (A muzeumi díszterem) létesítésére egymásután érkeznek a gyűjtők iveni. Eddig legtöbb van följegyezve a gr. Zichy Livia ő méltósága által beküldött iven, melynek összege 700 ft. megy.

+ (Kazinczy Ferencz széphalmi emlékének örökítése körül), mint a „Hölgyfutárnak” Zemplénből írják, ott buzgón folytattatnak az intézkedések. Bódogh Károly mérnök felmérte s csinos térképre tette az egész ősi birtokot. Üzv. herczeg Brezenheim Ferdinándné Schwarzenberg Karolina teljhatalmazottja Szentiványi Vincze és igazgatója Gógh Antal egyetértve Károlyi Ede gróffal, időt s fáradságot nem kímélve készítik a terveket a Kazinczy-síremlék és ősi laka fölépítéséhez. Még oda is kiterjed gondos figyelmük, hogy Kazinczy házi butorai, melyek mint drága ereklyék szertehordattak, visszaszerzessenek, s dolgozószobájára, a mint eredetiben volt, ugy butoroztassák helyre s akkint adassék át a nemzetnek.

△ (A pesti házak ára), mely csak pár hó előtt is oly alant állt, hirtelen föl kezd emelkedni. Ugyanis, mióta a zsidóknak fekvő birtokot is szabad venni, a pesti tőkepénzes urak megijedtek, hogy majd ezek annyira összevásárolnak minden házat, miszerint nekik nem is marad, azért most sietnek a ház- és telekvásárlással és tőkájüket a kereskedés és ipar nagy kárára házakba fektetik! Holott a számítani jól tudó izraeliták, sokkal kevesebb házat vesznek, mint vártuk volna, tőkájük tizszeresen ngyobb kamatot hajtván az üzletben, kivált miután abból a fönt érintett tőkések oly nagy összegeket vonnak ki és fektetnek máshová.

— Abaujából írják a következő örvendetes híreket: A mult hó 12-én Gagy-Bátorban tartott abaujmezei tánczvizgalomban; én, mint utas s idegen, oly örömmel s élvezettel mulattam, hogy szintén kötelezettnek érzem magamat, azt a mit ott láttam s tapasztaltam, nyilvánosság elé bocsátani. Ez estély kétségkívül czáfolata volt azon hibás véleménynek, melyet magam is több helyen sajnálattal hallottam, mintha a vidék lakóiban semmi közszellem sem lenne. Előtte nem annyira a nemzeti öltöny tünt fel, melyben a 200-at meghaladó vendégek, férfiak és nők, fiatalok és öregek, általában diszelegtek, — mint inkább annak szemlélete hatotta meg lelkemet, hogy itt nemcsak a világiak rangkülönbség nélkül, hanem egyházi személyek is minden, e vidéken levő vallásfelekezettől, ugy mulattak s társalgtak, mint szokott történni ez akkor, midőn egy családnak gyermekei több évi távollét után egymással találkoznak. Így igen természetes, hogy miután az asztalok mindennel, a mit Isten egy magyar háznak ad, a vendégek számára gazdagon megterítették, — először is a vendégeket szívesen látó házi-asszonyok egészségére emeltetvén poharak, az egymással találkozott rokonok és testvérek, a közös édesanyáról, a magyar hazáról legforróbb szeretettel emlékeztek meg. Midőn e kedves látványon meglepetésem észrevételtet, egy mellettem ült tisztas öreg ur azon csodálkozott, hozzám így szólván: Ez természetesen van így, — Abaujmezei lakói magyarok most is, mint voltak bármikor, mert jelenleg még azon helységek lakosai is, kik régibb időben a magyar nyelv s ruha iránt közönyösök voltak, a legnagyobb lelkesedéssel viseltetnek a nemzet ügyei iránt, — ámbár e vidéken azon ál-hír terjesztetett el, mintha eziránt rokonszenvet nyilvánítani s nemzeti célra adakozni országutasági-lag tiltva lenne. A vigás közt megemlékezés a hazáról nemcsak pusztá szóval történt, mert, a mint erről hitelesen értesítve vagyok, a jelenvolt vendégek, sőt még olyak is, a kik meg nem jelenhettek, a magyar Akadémia alapítókéjére és palotájára 200, a Kazinczy alapítványra 56 ujft. ajánlatot tettek, sőt még a gr. Ráday-féle könyvtár megszerzésére is 30 ft gyűjtetett, mely összegek az illető helyekre el is küldettek. — Vágásy Károly.

— (A víz- és tűzellenes máz ügyében.) Lapunk egyik minapi számában említettük, hogy egy vidéki hazánkfia víz- és tűzellenes máz talált fel, s e találmányával nem sokára külföldre szándékozik utazni. Azóta többen intéztek hozzánk e tárgyban tudakozó kérdéseket. Jelenthetjük, mikép fel vagyunk hatalmazva, mindazok leveleit, kik hozzánk e tárgyban irandnak, az illető feltalálóhoz utasítani, ki azokra szíves készséggel szolgáland felvilágosító válaszzal. Mi a találmány minőségét s tickát nem ismerjük, de hajlandók vagyunk hinni, hogy e közvetítés által sokak ohajtásának fogunk megfelelni.

⊙ (Régiségi emlékek.) Simor János győri megyés püspök ő mlga, az ősi érdemi győri székesegyházra fordítja figyelmét. Legelsőbb is a Héderváryak kápolnája fényes megújítását vette célba, mely ha elkészül, benne fog Szt. László király ereklyéje is ünnepélyesen letétetni.

⊙ (Furcsa helyettesítés.) Franciaországban, Soissons-ban, két legény sorsot húzott, feketét, és így el kellend menniök katonának. De ők inkább otthon maradnának, hanem nincs pénzük helyettes állítani. Kihirdetik tehát az újságban, hogy ők két leányt keresnek nőül, kik közül mindegyiknek 2000 frankot kell hozni, hogy ők a katonaságtól megmentessenek, ez áldozatot a későbbi házi boldogság bőven ki fogván pótolni! — Hogy akadt-e a két hősnék megmentő angyala, nem tudatik.

△ (Miért nem boldogulnak vidéki mesterembereink?) Ily című cikket közöl az *Iparosok Lapjában* ifj. Nagy Ferenc több szabótársának nevében. Szerinte vidéki mesterembereink azért nem boldogulhatnak, sőt mindinkább hátrább mennek, mivel igen el van harapózva a *hitelre dolgoztatás* és mert felette sok a *rossz és hanyag fisető* dolgoztató. Ezenkívül mesterembereink azoktól sem pártoltatnak, kiktől azt leginkább várhatnák. Ugyanis nemcsak

hogy módosabbjaink ritkán dolgoztatnak itthon, sőt megtörtént egy helyen, hogy a városi tanács hivatalnokainak számos egyenruhát csináltatván, a készítéssel idegen mestert bízott meg. — Pedig akár mint gyaláznak is bennünket, de iparunk tett már legalább is annyi haladást, miszerint minden kissé népesebb helyen vannak már annyira ügyes kézműveseink, hogy a helybeli igényeknek minden tekintetben megfelelhessenek.

+ (Silk műgépész szabadalmat nyert) oly villanydelejes készlet előállítására, mely által több zongorán lehet egyidőben játszani. Vajjon e találmány nem azonos-e Hamar ur találmányával, mely harmadéve szinpadunkon is belőn mutatva?

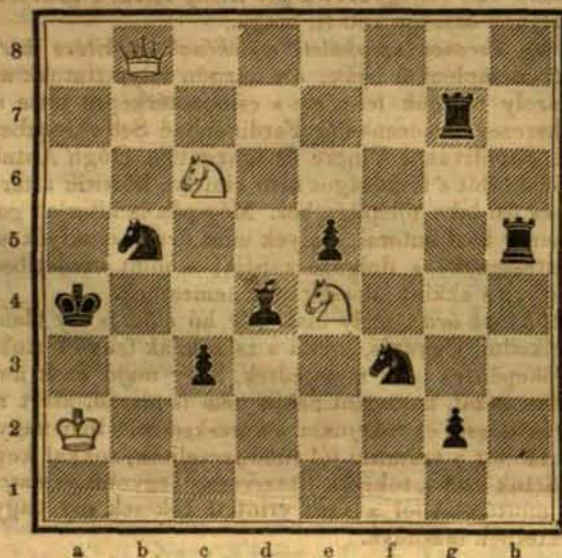
△ (A vetések állásáról Csongrádból írják), hogy a korán beült tél az őszi repcét csaknem csirájában megülte s így 25.000 holdnyi repczevetés újra felszántható. A buza és rozs, kevés kivétellel, buján virít.

SAKKJÁTEK.

11-ik számú feladvány. — Healey-től Londonban.

(A manchesteri sakkversenyen pályakoszorúzott szép feladvány.)

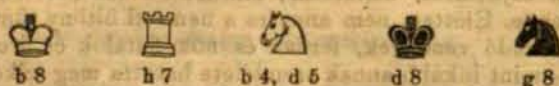
Sötét.



Világos.

Világos indul a 3-ik lépésre matot mond.

12-ik sz. feladvány. — Musset Alfredtől.



Világos indul a 3-ik lépésre matot mond.

5-ik sz. játszma. — Schwarcz és Zárj közt.

(Következő csinos játszmának itt Pesten voltunk szemtanúi.)

Világos (Schwarz)	Sötét (Zárj).	Világos (Schwarz).	Sötét (Zárj).
1) e2 — e4	e7 — e5	8) Vd1 — h5 †	g7 — g6
2) Hg1 — f3	Hb8 — c6	9) Vh5 — c5 :	d7 — d6
3) Ff1 — c4	Ff8 — c5	10) e4 — d5 :	Bh8 — e8 †
4) d2 — d4	e5 — d4 :	11) Ke1 — d1	Vd8 — f6
5) Hf3 — g5	Hg8 — h6	12) d5 — c6 :*)	Fc8 — g4 †
6) Hg5 — f7 :	Hh6 — f7 :	13) Kd8 — d7 **)	Vf6 — f4 †
7) Fc4 — f7 †	Ke8 — f7 :	14) Kd7 — d6	Fg4 — e2 †

*) Mily veszedelmes mindent útni : mutatja a következmény. E lépés miatt Világos menthetlenül el van veszve.

**) Világosnak f2 — f3 lépésre Sötét Fg4 — f3 †; 14) g2 — f3 †; Vf6 — f3 †; 15) Kd8 — d7, Vf3 — e3 †; 16) Kd7 — d8, Ve3 — e2 † következett volna.

Színházi napló.

Péntek, márcz. 23. „Reggel és este.“ Eredeti vígjáték 3 felv. Kövér Lajostól. Könnyű szerkezetű darab, de néhol kissé sikamlós. A szerepek Komlósy-K.-né, Lendvainé, Feleki, Lendvai és Szilágyi kezében voltak.

Szombat, márcz. 24. Mért E. kisasszony első föllépteül : „Proféta.“ Opera 5 felv. Zenéjét szerze Meyerbeer. E dalmút most tetemesen megrövidítve adják, hanem azért mégis eltartott 10 1/2-ig (a szinlap pontos jelentése szerint 9 1/2-ig.) Mért k. a., ki Fides nehéz szerepében ezúttal első szini kísérletét tette. Játékában elég otthonosságot tanusított, hangja kellemes és szép terjedelmű; énekével rendkívüli hatást nem idézett ugyan elő, de mint kezdővel meg lehetünk elégedve; többször megtapsolták. Ellinger a czim-szerepet szépen énekelte. Huber Ida haladása elismerésre méltó. A színház egészen megtelt.

Vasárnap, márcz. 26. A színház zárva volt.

Hétfő, márcz. 26. Először : „A kalandornő.“ Eredeti dráma 5 felv. Irta Degré Alajos. Meg lehetett volna várni, hogy egy új darab első adása alkalmával nagyobb közönség gyűlt volna egybe. Több kíváncsiságot ohajtunk a nagyérdemű közönségnek. A darabról máskor.

Kedd, márcz. 27. Ormai utolsó föllépteül : „Csikós.“ Eredeti népszimű 3 szakaszban, Sziligetitől. „Bandi“ szerepet ezúttal Füredi helyett Ormai adta; elég csinosan énekel s többször tapákat is nyert, de azért örömet maradunk a régi mellett Bognár Vilma Rózi szerepében ismét figyelmet ébresztett népsziműnékesnői hivatottságával.

Szerda, márcz. 28. Luka utolsó föllépteül : „Hunyady László.“ Eredeti opera 4 felv. Erkel Ferencztől. Garát Füredi helyett ezúttal Benza játszta, nem épen előnyére az előadásnak. Luka ur nem László király többé. Sic transit . . .

Csütörtök, márcz. 29. Először : „A szigetvári vértanú.“ Eredeti szomorújáték 4 felv. Irta Jókai Mór.

Szerkesztői mondanivaló.

5023. Bodajk, Bécz, Szinyér-Váralya. Az adakozási összegek lapunk bezárta után érkeztek kezünkhöz. A jövő számban.

5024. Bécs. H. A. és B. K. A cikknek jövő keddig itt kellene lenni. Az ügy mindenesetre sietős, s egy pár szakértő okos szó épen most igen helyén volna.

5025. D.-Vecse. T. M. Az eseményt nem lehet érintenünk. Részünkről sajnáljuk inkább, mint csodáljuk a dolgot.

5026. Eger. T. S. Hogy a kérdésekre felelhessünk, mindenekelőtt a szóban forgó cikk iránt kellene tisztában lennünk. De azt még mindig nem olvastuk el. Maholnap rákerül a sor.

5027. Turkeve H. L. A cikk a hangjegyek miatt késéssel el, melyek kinyomatását szintén ohajtottuk. De ez utóbbi nem sikerült. Most már aligha el nem késtünk vele. Talán még beilleszthető a mai számunkban kezdett rovatba.

5028. A meuekült hofi Igen szomorú állapot, helyzet, vers és költszet.

5029. Vándor emlékei. Még nem följegyzésre méltók. Mert oh rettenetes az ily két sor :
„Oh, mert oly nehéz a szívnek, ha távol
Vagyon rokoni és barátitól.“

Ez a „vagyoni“ különösen nehéz nagyon.

5030. Harsány. O. M. A kívánt számot azonnal elküldtük. A miből van, mindig szívesen szolgálunk.

5031. Bécs. K. T. Csak az a baj, hogy mindig elkésnek vagy plane politizálnak. Innen az a költszet — egyéb baj nincs. A kép iránt később.

5032. Bereg-zasz. V. L. A felhívást közöltük az illetővel ; a pénz vissza fog szolgáltatni. Nem lehet a felhívások zimat e tárgyban egyre szaporitanunk, eredményre való kilátás nélkül. Megtettük eddig, a mit az irodalom határai között tennünk kellett és lehetett.

5033. Kassa. F. O. Értelmesen irt cikket; folytatni kellene az efféleket.

HETI NAPTÁR.

Hó- és hetinap	Katholik. és Protest. napár	Gör.-orosz napár	☉ Nap- kelet nyug.	☾ Nap- kelet nyug.	Hold- kelet nyug.			
Április		Márcz. (6)	6. p.	6. p.	Nisan 6. p. 6. p.			
1 Vasár.	66 Hugó p.	66 Vir.	20 B5 Bjt.	5 42	6 26	9 M-tuz	0 55	3 14
2 Hétfő	Paul. Fer.	Hubert	21 Jakab p.	5 40	6 28	10 B.t.M.h	2 18	3 44
3 Kedd	Richard	Richard	22 Vazul	5 38	6 29	11 Manas-	3 42	4 7
4 Szerda	Lidör p. †	Ambrus	23 Nicon r.	5 36	6 30	12 (szeg)	5 6	4 32
5 Csütört	N. Csütört. †	N. Csüt.	24 A. tem.	5 33	6 32	13 elűest	6 30	4 49
6 Péntek	N. Péntek †	N. Pént.	25 Gy. o. BA	5 32	6 33	14 Husvét	7 55	5 11
7 Szomb.	N. Szombat †	N. Szom.	26 Gábr. főa.	5 30	6 35	15 Pass.	9 19	5 36

Holdnegyed : ☾ Holdtölte 5 kén 11 óra 15 perczkor este.

TARTALOM.

III Napoleon, a francziák császára (arczkép). — Rajzón-gyár (képpel). — Fehér-hegyzei utiképek (jolyt. képpel). — Egyes kiszakasztott lapok a történet könyveből. IV Losonczy István Papp Zsigmond. — Egyveleg. — Tarház : Kakas Márton levelei 128. — Zenészeti levelek. Mosonyi M. — Magyar Akadémia palotája. Adakozás a Kaziney-alapítványra. — Irodalom és művészet. Közintézetek, egyletek. Mi újság? Sakkjáték. Színházi napló. Szerkesztői mondanivaló. Heti naptár.

Felelős szerkesztő : Pákh Albert (lak. uri-utoza 12. sz.)